

अध्याय एक : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

शैलीविज्ञान साहित्यिक समालोचनाको नवीनतम विधा हो । समालोचनाका फाँटमा यो नवीनतम विधा भाषावादी र पद्धतिका रूपमा देखापरेको छ । शैली प्राचीन कालदेखि नै प्रचलित शब्द हो । शैली शब्द संस्कृतको 'शी' धातुमा लक् प्रत्यय लागेर 'शील' शब्दको व्युत्पादन भएको र त्यही 'शील' शब्दमा 'ई' प्रत्यय जोडिई 'शैली' शब्दको निर्माण भएको हो (शर्मा, २०४८:२) । शैलीको अर्थ ढङ्ग, ढाँचा, परिपाटी, तरिका, रीति, मार्ग, वृत्ति आदि मध्ये कुनै पनि हुन सक्छ । अङ्ग्रेजी शब्द style को नेपाली रूपान्तरण शैली हो । माध्यान्दिनी संहितामा यसको अर्थ 'अञ्जन विद्याका देवता' भन्ने र प्रदीपटीकामा 'स्वभाव' भन्ने अर्थमा प्रयोग भएको पाइन्छ (शर्मा, २०४८:३) । Style शब्द ल्याटिन भाषाको Stilus बाट विकसित भएको मानिन्छ । पश्चिममा ल्याटिन शब्द stilus प्राप्त सबैभन्दा पुरानो प्रयोग 'मइनमाथि लेख्न बनाइएको हाड वा धातुको कलम' भन्ने अर्थमा गरिएको छ (शर्मा, २०५९:२) । आधुनिक भाषा विज्ञानको प्रारम्भ भएपछि नै शैलीविज्ञानको प्रारम्भ भएको देखिन्छ । आधुनिक भाषा विज्ञानले साहित्यको भाषा वा काव्य भाषाको समेत अध्ययन गर्न थालेपछि, शैलीविज्ञानको प्रारम्भ भएको मानिन्छ (शर्मा, २०५९:४) ।

शैलीविज्ञान आधुनिक युगमा विकसित भएको नयाँ विज्ञान वा शास्त्र हो, तर पूर्व र पश्चिम दुवैतिर यसको पुरानै परम्परा पनि देख्न पाइन्छ । पूर्वमा भरत, भामह, दण्डी, आनन्दवर्धन, क्षेमेन्द्र, कुन्तक आदि साहित्यशास्त्रीय चिन्तनमा भाषापक्षको पनि मनग्यै विवेचना गरिएको पाइन्छ । यसरी शैलीविज्ञानको प्रारम्भ पूर्वमा भरतदेखि र पश्चिममा प्लेटोदेखि नै देखाउन सकिँएता पनि यसले नयाँ दृष्टि चाहिँ आधुनिक कालमा पाएको हो । फ्रान्सेली भाषामा १८७२ मा Stylistique शब्दको प्रयोग भएको पाइन्छ । अङ्ग्रेजीमा चाहिँ Stylistics शब्दको सर्वप्रथम प्रयोग १८८२ मा भएको देखिन्छ । नेपालीमा उपयुक्त शब्दकै अर्थमा शैलीविज्ञानको प्रयोग विगत दशकदेखि हुनथालेको पाइन्छ (शर्मा, २०४८:४) ।

आधुनिक युगमा शैलीविज्ञानको शुभारम्भ गर्ने श्रेय प्रसिद्ध भाषावैज्ञानिक फर्डिनान्ड डी. सस्युरलाई छ । वर्णनात्मक भाषाविज्ञानका प्रथम प्रवर्तक सस्युर र उनका शिष्य चार्ल्स वालिका कार्यबाट वर्तमान युगमा शैलीविज्ञानको प्रमुख धारा शुरू हुन्छ । उनले भाषिक संरचनाको अध्ययन विश्लेषण गर्ने कार्यको थालनी गरेर भाषा विज्ञानको क्षेत्रमा नौलो प्रयोगको थालनी गरे । सस्युरले भाषालाई ल्याङ्ग (langue) र प्यारोल (parole) अर्थात् वाक् र बोली / अभिव्यक्ति गरी दुई भाषामा विभाजन गरेका थिए । त्यसैलाई आधार बनाएर उनका चेला चार्ल्स वालिले langue लाई भाषाविज्ञानको विषय र parole लाई शैलीविज्ञानको विषयका रूपमा विभाजन गरे । यसै आधारमा

शैलीविज्ञान भाषाको अभिव्यक्तिपरक विषयका रूपमा विशिष्ट ढङ्गले परिणत भएको देखिन्छ । हरेक अभिव्यक्ति व्यक्तिनिष्ठ हुने भएकाले फरक फरक अभिव्यक्ति/शैली देखापर्नु स्वाभाविक मानिन्छ (पौडेल, २०६९:४२)।

आमोई (जीवन इतिवृत्त) उपन्यास उपन्यासकार भुवनहरि सिग्देलद्वारा रचिएको एक उत्कृष्ट सिर्जना हो । तत्कालीन समयमा बाल्यास्थामा नै छोरीहरूलाई विवाह गरिदिने र विवाह पश्चात जस्तोसुकै परिस्थिति आए पनि सामना गरेर जीवन निर्वाह गर्नुपर्ने यथार्थतालाई यस उपन्यासका प्रमुख पात्र **आमोई**मार्फत् उनले जीवनमा भोग्नुपरेका तीता यथार्थ अनुभवलाई प्रस्तुत गरिएको छ । वि.सं. १९७४ मा थानकोट पारी नेपालथोक भन्ने गाउँमा जन्मिएकी मैयाको जीवनमा घटेका घटनाहरूको सङ्ग्रहको रूपमा यो उपन्यास केन्द्रित छ, जुन यथार्थपरक र वास्तविक छ । यसमा नौ वर्षकी विवाहिता मैया जसले आफ्नो पतिको अनुहारसमेत राम्ररी चिन्न नपाई **आमोई** बनुन्जेलसम्मका अनुभवहरू उतारिएका छन् ।

आमोई उपन्यासको विभिन्न कोणबाट शैलीवैज्ञानिक ढङ्गले विश्लेषण गर्नु नै अनुसन्धानका क्षेत्रहरू रहेका छन् । **आमोई** उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक ढङ्गले विश्लेषणत्मक शोधविधिको प्रयोग गरी शोधपत्र लेख्ने कार्यलाई पूर्णता दिने प्रयास गरिएको छ ।

१.२ समस्याको कथन

भुवनहरि सिग्देलद्वारा लेखिएको **आमोई** उपन्यास एउटा उत्कृष्ट कृति हो । यो उपन्यास वि.सं. २०७२ चैत्रमा पहिलो पटक र वि.सं. २०७३ साउनमा दोस्रो पटक प्रकाशन भएको थियो । यस उपन्यासमा नेपालथोक गाउँमा जन्मिएकी मैया नौ वर्षको उमेरमा गैह्री गाउँका नरोत्तम सिग्देलका कान्छा छोरा छविीलाल सिग्देलसँग वैवाहिक सम्बन्धमा गाँसिएपछि मैयाको जीवनको यथार्थ भोगाइलाई विषयवस्तु बनाएर लेखिएको यो **आमोई** उपन्यास यथार्थपरक सामाजिक उपन्यास हो ।

यस **आमोई** उपन्यासको लेखन शैली, भाषिक प्रयोग, रचना शिल्प, संरचना आदि विषयवस्तुका आधारमा हालसम्म शैलीवैज्ञानिक अध्ययन, विश्लेषण र मूल्याङ्कन नभएको हुँदा उल्लेखित उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन, विश्लेषण र मूल्याङ्कन गर्नु नै अध्ययनको मुख्य समस्या रहेको छ । **आमोई** उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन र विश्लेषण निम्न समस्याहरूमा केन्द्रित रहेको छ :

क) **आमोई** उपन्यासमा क्रियापदको चयन कस्तो रहेको छ ?

ख) **आमोई** उपन्यासमा विचलन के कस्तो रहेको छ ?

१.३ अध्ययनको औचित्य

भाषा र साहित्य एक अर्काका परिपूरक हुन् । साहित्यिक सौन्दर्यको मापन भाषावादी दृष्टिबाट हुन्छ । बनोट र बुनोटको विश्लेषणसँग अन्वित भएर भाषिक माध्यमबाट कृतिको सौन्दर्यलाई उत्कर्षमा पुऱ्याउने काम शैलीवैज्ञानिक अध्ययन विश्लेषणले गर्दछ । साहित्यिक कृतिको अध्ययन विश्लेषणबाट साहित्यका विभिन्न स्रष्टाको प्रतिभा फस्टाउने अवसर हुन्छ भने अर्कोतिर व्यक्तिमा निहित द्रष्टा व्यक्तित्व समेत प्रस्फुटित हुने राम्रो अवसर प्राप्त हुन्छ । साहित्यका विभिन्न विधाको अध्ययनबाट विद्यार्थीहरूले आफ्नो बौद्धिक तथा संवेगात्मक अनुभूतिलाई क्रमशः अभिव्यक्ति गर्दै त्यसबाट सामाजिक तथा नैतिक पक्षको विकासमा समेत टेवा पुग्दछ (अधिकारी, २०६२:१०८) ।

शैलीवैज्ञानिक अध्ययनले वस्तुवादी, पूर्वाग्रहरहित, प्राज्ञिक दृष्टिकोणले युक्त शोधार्थी पश्चिमी साहित्यकारका ग्रहण गरिएका कथा, विधानलाई प्रासङ्गिक, प्रभावकारी र विश्लेषण गर्न सहयोग पुगेकोछ । नेपाली उपन्यासको क्षेत्रमा **आमोई** उपन्यास स्रष्टा भुवनहरि सिग्देलको उत्कृष्ट रचना हो । सिग्देलको प्रस्तुत उपन्यासको शोध अध्ययन भएमा **आमोई**को जीवनशैलीका बारेमा बुझ्न सहयोग पुग्नेछ भन्ने आशाले यो शोधपत्र तयार गरिएको छ । यस शोधकार्यबाट उपन्यासकार भुवनहरि सिग्देलका अन्य शैलीवैज्ञानिक अध्ययन तथा औपन्यासिक प्रवृत्ति आदिमा मद्दत पुग्नुका साथै यो शोधपत्रले शिक्षकहरूका लागि शैलीगत विशिष्टताको अध्ययन र बोधमा सहयोग पुऱ्याउनेछ भने विद्यार्थीहरूका लागि शैलीगत अध्ययन र विश्लेषणमा सहयोग पुऱ्याउनेछ साथै अनुसन्धानकर्ताका लागि पनि पूर्वकार्यको समीक्षामा उपयोगी रहेको छ ।

१.४ अध्ययनको उद्देश्य

कुनै पनि कार्य सम्पन्न गर्दा निश्चित उद्देश्यमा रहेर गरिन्छ । बिना उद्देश्य कुनै कार्य सम्पन्न हुन सक्दैन । त्यसैले कुनै विषयवस्तुमा केन्द्रित भएर गरिएको अध्ययन तथा अनुसन्धानमा पनि त्यस सम्बन्धी समस्याको पहिचान गरी उद्देश्य निर्धारण गर्नुपर्छ । उक्त **आमोई** उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन शीर्षकको शोध पनि निम्न उद्देश्यहरूमा केन्द्रित रहेको छ :

- क) **आमोई** उपन्यासको क्रियापद चयनको अध्ययन गर्नु,
- ख) **आमोई** उपन्यासमा रहेको विचलनको अध्ययन गर्नु ।

१.५ अध्ययनको सीमा

प्रस्तुत शोधपत्रका लागि सीमामा बाँध्नु आवश्यक हुन्छ । त्यसैले यस शोधपत्रका लागि निम्न सीमा तोकिएको छ :

- क) यस शोधपत्र आमोई उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययनमा केन्द्रित रहेको छ ।
- ख) आमोई उपन्यासमा प्रयुक्त समापिका क्रियापदहरूको चयनको अध्ययनमा केन्द्रित रहेको छ ।
- ग) आमोई उपन्यासको व्याकरणिक विचलनमा केन्द्रित रहेको छ ।

१.६ पारिभाषिक शब्द

यस शोधकार्यमा निम्नलिखित पारिभाषित शब्दको अर्थ प्रस्तुत गरिएको छ । जुन निम्नानुसार छन् :

आमोई	= उपन्यासको नाम (हजुरआमा)
अग्रभूमि निर्माण	= सम्बन्धित विषय/शीर्षकमा प्रवेश गर्नु अघि त्यस सम्बन्धि दिइने जानकारी
चयन	= छान्ने वा रोज्ने काम
विचलन	= मानकको अतिक्रमण/क्रम नमिल्नु
समानान्तरता	= पद/पदावली, वाक्यांश/वाक्य वा भावार्थ दोहोरिनु
शैली	= भाषा संरचनाको क्रमबद्ध व्यवस्थित रूप

अध्ययाय दुई : पूर्वकार्यको समीक्षा तथा धारणात्मक संरचना

२.१. पूर्वकार्यको समीक्षा

खोज र अनुसन्धान कार्य गर्दा लुके छिपेर रहेका कुराहरूको राम्ररी खोज्ने काम गरिन्छ । यस्तो खोज कार्यलाई सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्नका लागि यस अघि भए गरेका प्रमुख कार्यहरूको अध्ययन, विश्लेषणबाट सहयोग प्राप्त गर्न सकिन्छ । यहाँ विभिन्न शोध शीर्षकसँग सम्बन्धित भई यस अघि गरिएका केही शोध अनुसन्धानका कुराहरू प्रस्तुत गरिएको छ :

पन्थी (२०६३) द्वारा नेपाली शिक्षा विभाग, कीर्तिपुरबाट 'बसाँइ' उपन्यासको शैली वैज्ञानिक अध्ययन शीर्षकको शोधकार्य गरिएको छ । यस अनुसन्धानको उद्देश्यहरूमा (क) बसाँइ उपन्यासको कथानकको विश्लेषण गर्नु, (ख) पात्रहरूको शैली वैज्ञानिक आधारमा वर्गीकरण र विश्लेषण गर्नु, (ग) चयन, विचलन र समानान्तरताका आधारमा उपन्यासको भाषिक विश्लेषण गर्नु रहेको छ । अनुसन्धानको क्रममा पुस्तकालयीय विधिको प्रयोग गर्नुको साथै विश्लेषणात्मक शोध विधिको प्रयोग गरिएको छ । उक्त शोधमा रैखिक ढाँचाको प्रयोग, सामाजिक यथार्थवादी उपन्यास, आदर्शवादी यथार्थतिर ढल्केको, तत्सम, तद्भव र आगन्तुक शब्दको समुचित प्रयोग, अग्रभूमि निर्माणको सफल प्रयोग गरिएको, कथानक आदि, मध्य र अन्त्यको क्रममा सिलसिलाबद्ध रहेको निष्कर्ष प्रस्तुत गरेकी छिन् (पन्थी, २०६३:७१) ।

भट्टराई (२०६३) द्वारा नेपाली शिक्षा विभाग, सुकुना बहुमुखी क्याम्पस, इन्द्रपुर मोरङबाट 'प्रेतकल्प' उपन्यासको शैली वैज्ञानिक अध्ययन शीर्षकको शोधकार्य गरिएको छ । उक्त अध्ययनका उद्देश्यहरूमा (क) कथानकका आधारमा प्रेतकल्प उपन्यासको विश्लेषण गर्नु, (ख) चरित्रका आधारमा प्रेतकल्प उपन्यासको विश्लेषण गर्नु, (ग) विचलन र समानान्तरताको आधारमा प्रेतकल्प उपन्यासको विश्लेषण गर्नु, (घ) चयनका आधारमा प्रेतकल्प उपन्यासको विश्लेषण गर्नु रहेका छन् । उक्त शोधकार्यमा पुस्तकालयीय विधि, वर्णनात्मक विधिको प्रयोग गरी आवश्यकता अनुसार विज्ञहरूको सुझावलाई समेत आत्मसात गरिएको कुरा उल्लेख गरेका छन् । भट्टराईले उपन्यासमा भएको कथानकको विकासक्रम प्राचीन रैखिक ढाँचामा जोड दिइएको पाइएता पनि वृत्ताकारीय ढाँचामा सङ्गठन गरिएको, पात्रविधानका दृष्टिले थुप्रै मानवीय र मानवेत्तर पात्रको प्रयोग गरिएको र तिनीहरूमध्ये मञ्चीय, स्थिर, वर्गीय, प्रतिकूल सहायक र पुरुष पात्रहरूको बाहुल्यता र गौण, मुक्त र नेपथ्य पात्रको स्थिति न्यून देखिएको, भाषिक प्रयोगका दृष्टिले उपयुक्त र प्रभावकारी हुनुका साथै विविध विचलन र समानान्तरताका कारण उपन्यास जीवन्त, सार्थक र प्रभावकारी रहेको निष्कर्ष निकालेका छन् (भट्टराई, २०६७:७२,७४) ।

अधिकारी (२०६६) द्वारा नेपाली शिक्षा विभाग, त्रिभुवन विश्वविद्यालय जनता बहुमुखी क्याम्पस इटहरी, सुनसरी अन्तर्गत 'मलाया एक्सप्रेस' उपन्यासको शैली वैज्ञानिक अध्ययन शीर्षकको शोधकार्य गरिएको छ। उक्त अनुसन्धानका उद्देश्यहरू (क) कथानकका आधारमा मलाया एक्सप्रेस उपन्यासको विश्लेषण गर्नु, (ख) चरित्रका आधारमा मलाया एक्सप्रेस उपन्यासको विश्लेषण गर्नु, (ग) विचलन र समानान्तरताको आधारमा मलाया एक्सप्रेस उपन्यासको विश्लेषण गर्नु, (घ) चयनका आधारमा मलाया एक्सप्रेस उपन्यासको विश्लेषण गर्नु रहेका छन्। उक्त शोधकार्यमा पुस्तकालयीय विधिलाई प्रमुख विधिका रूपमा चयन गरी आवश्यक व्याख्या, विश्लेषणत्मक पद्धतिमा आधारित रहेको कुरा अध्ययनकर्ता अधिकारीले उल्लेख गरेकी छिन्। मलाया एक्सप्रेस उपन्यासमा नेपाली समाजमा अहिले भइरहेको एक्सप्रेस गतिको विदेश पलाएन हुने प्रवृत्ति गाँसबाँस र कपासका लागि ह्वार् ह्वार् विदेशिने, विदेशमा अनेक दुःख, पीडा भोग्नुपर्ने र कतिपय व्यक्तिहरू बन्द बाकसमा कोचिएर फर्कनु परेको विवशतालाई यस उपन्यासले देखाएकोले गर्दा शीर्षक सार्थक रहेको निष्कर्ष निकालेकी छिन्। यसका साथै द्वन्द्वकालीन समयमा समाज परिवर्तन गर्नेका लागि समानता र स्वतन्त्रता प्राप्तिका लागि नयाँ नेपाल बनाउने लक्ष्यका साथ कोही बाध्यताले र कोही पढ्दा पढ्दै लहैलहैमा अज्ञानताका कारण तमाम युवाहरूले युद्ध लडे पनि पछि जागिर नपाएर के खाने के गर्ने भन्ने ठेगान नहुँदा कुनै न कुनै देशमा एक्सप्रेस गतिमा विदेश पलाएन हुनु परेको कुरालाई जोड दिएको, विम्ब प्रतीकहरूको प्रयोग, पर्यायवाची शब्दको चयन, निजी भाषाको चयन गरिएको कारण उपन्यास उत्कृष्ट बनेको निष्कर्ष निकालिएको छ (अधिकारी, २०६६:८३)।

खवास (२०६८) द्वारा नेपाली शिक्षा विभाग, त्रिभुवन विश्वविद्यालय जनता बहुमुखी क्याम्पस इटहरी, सुनसरी अन्तर्गत 'छाउघर' उपन्यासको शैली वैज्ञानिक अध्ययन शीर्षकको शोधकार्य गरिएको छ। उक्त अध्ययनका उद्देश्यहरू (क) कथानकका आधारमा छाउघर उपन्यासको विश्लेषण गर्नु, (ख) चरित्रका आधारमा छाउघर उपन्यासको विश्लेषण गर्नु, (ग) विचलन र समानान्तरताको आधारमा छाउघर उपन्यासको विश्लेषण गर्नु, (घ) चयनका आधारमा छाउघर उपन्यासको विश्लेषण गर्नु रहेका छन्। उक्त शोधकार्यमा पुस्तकालयीय विधि र वर्णनात्मक विधिको प्रयोग गरिएको छ। छाउघर उपन्यासमा बाह्र वर्षकी बच्चीमा उमेरले ल्याएको परिवर्तन र आइपर्ने दुःखको सामना गर्दै गोठमा बाईस रात काट्ने बच्चीको कथालाई उपन्यासमा उतारिएको छ र बाह्र वर्षकी कलिली बालिका कला पहिलो पटक छाउ भएकै कारणले गर्दा आफ्नो घर छोडी जल नजिकै रहेको छाउ गोठमा बाईस रात कटाउन बाध्य भएकी कलाले त्यो बाईस रात गरेको सङ्घर्ष, दुःख, कष्ट र छाउ बार्न आएका छाउकीहरूले भोग्नु परेका

समस्याहरूलाई यथार्थ ढङ्गबाट प्रस्तुत गरी तत्कालीन जनजीवनको यथार्थबोध गराइएको निष्कर्ष निकालेकी छिन् (खवास, २०६८:६३) ।

खत्री (२०६९) द्वारा नेपाली शिक्षा विभाग, कीर्तिपुरबाट **कर्णाली ब्लुज उपन्यासको शैली वैज्ञानिक अध्ययन** शीर्षकको शोधकार्य गरिएको छ । यस अनुसन्धानको उद्देश्यहरूमा (क) **कर्णाली ब्लुज** उपन्यासको कथानकको विश्लेषण गर्नु, (ख) शैली वैज्ञानिक आधारमा पात्रहरूको वर्गीकरण गर्नु, (ग) चयन, विचलन र समानान्तरताका आधारमा उपन्यासको भाषिक विश्लेषण गर्नु रहेको छ । अनुसन्धानको क्रममा पुस्तकालयीय विधिको प्रयोग गर्नुको साथै विश्लेषणात्मक शोध विधिको प्रयोग गरिएको छ । **कर्णाली ब्लुज** उपन्यासको कथानक कर्णाली प्रदेशमा बसोबास गर्ने निम्न तथा मध्यम वर्गका मानिसहरूको जीवन सङ्घर्षलाई समाजका यस्ता वर्गले कहिल्यै सुख पाउन नसक्ने हुनाले उपन्यास यथार्थवादी बनेको, विभिन्न पात्र सुहाउँदो भाषाको चयन गरी समाजका अन्ध विश्वास अनपढहरूको शिक्षा प्रतिको विचार, ग्रामीण क्षेत्रको आर्थिक स्तर आदिलाई यथार्थताको ऐनामा देखाउने कोशिश गरिएको छ भन्ने निष्कर्ष निकालेका छिन् (खत्री, २०७०:७४) ।

ओली (२०७१) द्वारा नेपाली शिक्षा विभाग, कन्काई बहुमुखी क्याम्पस सुरुङ्गा, भापा अन्तर्गत **‘दृष्टि’ उपन्यासको शैली वैज्ञानिक अध्ययन** शीर्षकको शोधकार्य गरिएको छ । यस अनुसन्धानको उद्देश्यहरूमा (क) कथानक र पात्रका आधारमा **दृष्टि** उपन्यासको विश्लेषण गर्नु, (ख) चयन, विचलन र समानान्तरताका आधारमा उपन्यासको विश्लेषण गर्नु र (ग) शैलीवैज्ञानिक पद्धतिका आधारमा कृतिको मूल्याङ्कन गर्नु रहेको छ । उक्त अनुसन्धान पुस्तकालयीय विधिमा केन्द्रित रहेको छ साथै आवश्यकता अनुसार विज्ञहरूको सुझाव, लेख रचना आदिलाई समेत सामग्रीका रूपमा प्रयोग गरिएको छ । यस **दृष्टि** उपन्यास सामाजिक यथार्थवादी पृष्ठभूमिमा लेखिएको, समाजको वास्तविक चित्रलाई कलात्मक ढङ्गबाट प्रस्तुत गरिएको, प्रमुख पात्र बाहेक अन्य पात्रहरूको नाम वास्तविक राखिएको, रैखिक ढाँचामा कथावस्तु प्रस्तुत गरिएको, विम्ब प्रतीकहरूको प्रयोग, पर्यायवाची शब्दको चयन, आगन्तुक, तद्भव, तत्सम शब्दहरूको प्रयोगका कारण उपन्यास उत्कृष्ट बनेको निष्कर्ष निकालिएको छ (ओली, २०७१:३४) ।

भुजेल (२०७२) द्वारा नेपाली शिक्षा विभाग, त्रिभुवन विश्वविद्यालय जनता बहुमुखी क्याम्पस इटहरी, सुनसरीअन्तर्गत **लू उपन्यासको शैली वैज्ञानिक अध्ययन** शीर्षकको शोधकार्य गरिएको छ । उक्त अध्ययनका उद्देश्यहरू (क) कथानकका आधारमा **लू** उपन्यासको कथावस्तुको सार उल्लेख गर्नु, (ख) शैलीवैज्ञानिक आधारमा **लू** उपन्यासमा प्रयुक्त पात्रहरूको विश्लेषण गर्नु रहेका छिन् । उक्त शोधमा पुस्तकालयीय विधिको प्रयोग गर्नुको साथै विश्लेषणात्मक शोध विधिको

प्रयोग गरिएको छ। उक्त शोध पात्रहरूको चरित्र विश्लेषणमा केन्द्रित रहेको भुजेलले उल्लेख गरेकी छिन्। यस उपन्यासमा आञ्चलिकताको यथार्थ बोध गराउने, गाउँमा घटिरहने अमानवीय र अपराधिक गतिविधि, भोक र प्रकृतिसँग त्यहाँका मानिसले युगौंदेखि गर्नु परेको सङ्घर्ष, आर्थिक र राजनीति स्वार्थको जालो र त्यसै भित्र हुकिरहेको सुकोमल प्रेम र सामाजिक सद्भावको सन्दर्भ उपन्यासमा प्रस्तुत गरेको उल्लेख गरेकी छिन्। वैशाख, जेठ महिनामा प्रचण्ड गर्मीसँगै तातो हावा चल्ने र तातो हावासँगै आउने लू को प्रकोप तराईका जिल्लाहरूमा व्याप्त रहेको, नेपालको तराई प्रदेशको दक्षिणी सिमावर्ती क्षेत्रको वास्तविक चित्र उतारेको निष्कर्ष निकालेकी छिन् (भुजेल, २०७२:५५-५८)।

भट्टराई (२०७४) द्वारा नेपाली शिक्षा विभाग, त्रिभुवन विश्वविद्यालय जनता बहुमुखी क्याम्पस इटहरी, सुनसरीअन्तर्गत 'ग्रेट फल्स' उपन्यासको शैली वैज्ञानिक अध्ययन शीर्षकको शोधकार्य गरिएको छ। उक्त अध्ययनका उद्देश्यहरू (क) ग्रेट फल्स उपन्यासमा रहेका क्रियापद चयनका अध्ययन गर्नु र (ख) ग्रेट फल्स उपन्यासमा रहेको विचलनको अध्ययन गर्नु रहेका छन्। उक्त शोधमा पुस्तकालयीय विधिको प्रयोग गर्नुको साथै विश्लेषणात्मक शोध विधिको प्रयोग गरिएको छ। उपन्यासमा मानिसहरू अमेरिका जान किन तयार हुन्छन् र गएपछि कसरी उतैतिर बस्छन् भन्ने कुरालाई नाटकीय ढङ्गबाट यथार्थता प्रस्तुत गर्नुका साथै कहीं वर्तमानकालीन क्रियापद, कहीं भूतकालीन र कहीं भविष्यत्कालीन क्रियापदको प्रयोग गर्दै उपन्यासलाई सरल, सहज र सुव्यवस्थित पार्न प्रशस्तै व्याकरणिक विचलनको प्रयोग गरिएको निष्कर्ष निकालिएको छ (भट्टराई, २०७४:४६)।

यसरी विभिन्न समयमा गरिएको विभिन्न कृतिहरूको शैलीवैज्ञानिक अध्ययनलाई आधार मानेर आमोई उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गरिएको छ। पूर्वकार्यको समीक्षाबाट प्राप्त जानकारीअनुसार विभिन्न समयमा विभिन्न उपन्यासमा शैलीवैज्ञानिक अध्ययन भएको पाइए तापनि भुवनहरि सिग्देलद्वारा रचना गरिएको आमोई उपन्यासमा भने हालसम्म त्यस किसिमको अध्ययन नभएको कुरा पूर्वकार्यको समीक्षाबाट प्रष्ट भएको हुँदा उक्त उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गर्नु उचित ठानी शोधकार्य गरिएको छ र यो नै आमोई उपन्यासको पहिलो शैलीवैज्ञानिक अध्ययन हो।

२.२ अध्ययनमा पूर्वकार्यको उपयोगिता/कार्यान्वयन

अनुसन्धानका लागि खास गरेर पूर्वकार्यको बढी उपयोगिता रहेको देखिन आउँछ। अनुसन्धानका क्रममा पूर्वशोधकर्ताहरूका अनुसन्धानहरूबाट कुनै पनि शोधकर्ताले आफ्नो

अनुसन्धेय विषयसँग सम्बन्धित सम्पन्न भएका विभिन्न शोधकार्यहरूबाट महत्त्वपूर्ण सहयोग प्राप्त गर्न सक्दछ ।

(भट्टराई २०६३) ले अध्ययन विधिका निम्ति सहयोग पुऱ्याएको छ । पन्थी (२०६३) को उपयोग सामग्री विश्लेषणका निम्ति गरिएको छ भने अधिकारी (२०६६) को उपयोग सामग्री सङ्कलनका निम्ति गरिएको छ । त्यसैगरी खवास (२०६८) ले पूर्वकार्यको समीक्षामा सहयोग पुऱ्याएको छ त्यसैगरी भट्टराई (२०७४) ले शोध लेखन कार्यमा सिद्धान्तको काम गरेको छ ।

प्रस्तुत शोधकार्य **आमोई** उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन हालसम्म कसैले पनि नगरेको तथ्य पूर्वकार्यको समीक्षाबाट प्राप्त हुन आउँछ । माथि उल्लेखित पूर्वकार्यको समीक्षालाई उपयोग गरी यो शोध सम्पन्न गर्न सहजता प्राप्त भएको छ । प्रस्तुत शीर्षकमा शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गर्न मोहनराज शर्माको शैलीविज्ञान, कृष्णप्रसाद आचार्यको साहित्यशास्त्र र नेपाली समालोचना, प्रा.डा. पारसमणि भण्डारी, सह प्रा.डा. रामनाथ ओझा र डोलराज अर्यालको भाषिक अनुसन्धान विधि एवं ममता भुजेलको **‘लू’** उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन, नानीमैया अधिकारीको **‘मलाया एक्सप्रेस’** उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन, तीर्थराज भट्टराईको **प्रेतकल्प** उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन, राधिका ओलीको **दृष्टि** उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन, दीपा खवासको **छाउघर** उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन, निलादेवी भट्टराईको **ग्रेटफल्स** उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन आदिलाई शैलीवैज्ञानिक शोधको आधार मानिएको छ । विभिन्न समयमा गरिएको विभिन्न उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययनको पूर्व समीक्षाको अध्ययनबाट देहायअनुसारको उपयोगिता रहेको छ :

- क) शीर्षक चयनमा सहयोग पुग्ने,
- ख) समस्या कथनमा सहयोग पुग्ने,
- ग) उद्देश्य निर्धारण गर्न सहयोग पुग्ने,
- घ) विधि प्रयोगमा सहयोग पुग्ने,
- ङ) अध्ययनको सैद्धान्तिक धारण निर्माणका साथै तथ्याङ्क सङ्कलनमा आवश्यक स्रोत पहिचान गर्ने आदि कार्यमा सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

भुवनहरि सिग्देलद्वारा लिखित **आमोई** उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन कोही कतैबाट अध्ययन विश्लेषण नगरिएकोले यो प्रथम र मौलिक अध्ययन हुने भएकाले यस अध्ययनको उपयोगिता स्वतः सिद्ध हुन्छ साथै शिक्षक, विद्यार्थी तथा अन्य शोधार्थीलाई समेत मार्गदर्शन गर्ने भएकोले उपयोगिता प्रभावकारी देखिन्छ र शैली विश्लेषण गर्न चाहने जोसुकै जिज्ञासुलाई अध्ययन गर्न सहयोग गर्दछ ।

२.३ सैद्धान्तिक/धारणात्मक आधार

कुनै पनि साहित्यिक कृतिको विश्लेषण वा मूल्याङ्कन गर्ने एक आधार वैज्ञानिक पद्धति मानिन्छ। यस्तो विश्लेषण वैज्ञानिक, वस्तुपरक र वर्णनात्मक हुन्छ। यस सैद्धान्तिक धारणात्मक रूपरेखामा शैलीको परिचय, सैद्धान्तिक स्वरूप, शैलीविज्ञानको प्रक्रिया आदिको अध्ययन गरिएको छ।

२.३.१ शैलीको परिचय

नेपाली भाषामा प्रचलित शैली संस्कृत भाषाको शील् धातुमा लक् प्रत्यय लागि व्युत्पन्न भएको तत्सम शब्द हो। समालोचनाको क्षेत्रमा वर्तमानमा निकै प्रचलनमा आएको यो शब्द ल्याटिन भाषाको Stilus बाट अङ्ग्रेजीमा आएको Style शब्दको नेपाली रूपान्तरण हो। ल्याटिन भाषामा Stilus शब्दले धातुले लेख्ने साधन भन्ने जनाउँछ। पछिल्ला समयमा अर्थ परिवर्तन भएर परिपाटी, ढाँचा, तरिका आदि अर्थमा रूढ हुन पुगेको छ (सिप्ले, सन् १९७० :३१४)। अङ्ग्रेजीमा विभिन्न अर्थका लागि शैली शब्दको प्रयोग भए तापनि साहित्यका सन्दर्भमा अङ्ग्रेजीको Style शब्दले भावाभिव्यक्ति प्रकट गर्ने तरिका अर्थात् वक्ताको वक्तृत्व शक्ति, लेखकको अभिव्यञ्जना पद्धति, व्यक्तिको वैयक्तिक विशिष्टता, विषय विवेचनाको प्रविधि, आचार, विचार एवम् व्यवहारको ढङ्ग, बोलाइको तौरतरिकालाई सङ्केत गरेको देखिन्छ।

प्राचीन संस्कृत साहित्यमा शैलीको पर्यायका रूपमा विभिन्न साहित्याचार्यहरूले एकाधिक शब्दको प्रयोग गरेका छन्। ती मध्ये रीति शब्द सर्वाधिक प्रचलित र प्रसिद्ध छ (नेपाल, सन् १९९२ :३२)। साहित्यको शैलीका निम्ति रीति शब्दको प्रयोग गर्नु पूर्व यसको स्थानमा वृत्ति, प्रवृत्ति, मार्ग आदि एकाधिक संज्ञा प्रचलित थिए।

उपर्युक्त पृष्ठभूमितर्फ नियाल्दा अङ्ग्रेजी शब्द स्टाइलको संस्कृत पर्यायका रूपमा रीति शब्द नै प्रचलित देखिन्छ (नेपाल, सन् १९९२:३३)। भारतीय आर्य भाषाका साहित्यमा शैली शब्दले अङ्ग्रेजी स्टाइल र संस्कृत रीतिको सर्वमान्य पर्यायका रूपमा प्रचलन र स्थिरता पाइसकेको देखिन्छ। शैलीलाई अर्थ्याउने क्रममा बृहत् नेपाली शब्दकोशले निम्न अर्थ दिएको छ :

- क) विशेष किसिमले कुनै काम गर्ने प्रणाली वा पद्धति, काम गराइको ढाँचा, परिपाटी, छाँट, छन्द,
- ख) असल शील स्वभाव भएका व्यक्तिबाट हुने कुरो,
- ग) कुनै सिद्धान्त जस्तै भएर आएको रीति वा चलन,
- घ) साहित्य रचनामा लेखकका व्यक्तित्व विशेषताको छाप दिने वा विषयवस्तुका अनुकूल भाव, अभिव्यक्ति हुने खास ढाँचा (सरल शैली, तार्किक शैली, आलङ्कारिक शैली) आदि।

शैली के हो भन्ने सन्दर्भमा विभिन्न विद्वानहरूले आ-आफ्ना दृष्टिकोण प्रस्तुत गरेका छन् । ती अवधारणहरू कुनै पाठकपरक, कुनै लेखककेन्द्री र कुनै श्रोताकेन्द्री छन् । यहाँ शैली सम्बन्धी केही धारणाहरू प्रस्तुत गरिएको छ ।

शैली चयन हो । चयन भनेको छनोट हो । स्रष्टाले आफ्नो अभिव्यक्तिका क्रममा उपलब्ध विकल्पमध्ये कुनै एउटा भाषिक एकाइको सुविचारित छनोट गर्दछ । जस्तै: आमा र माता दुवैको अर्थ एउटै हो । स्रष्टाले यी दुवै शब्दमध्ये कुनै एकको छनोट गर्दछ । स्रष्टाले उपलब्ध विकल्पहरूमध्ये ज्यादै सुहाउँदो चाँहि छानेर लिनु नै चयन हो । आमा र माताको अर्थ एउटै भए पनि शब्दस्रोतका दृष्टिले आमा तद्भव शब्द हो भने माता तत्सम शब्द हो । स्रष्टाले आफ्नो अभिव्यक्तिका क्रममा जुनलाई उपयुक्त ठान्छ त्यसैलाई छनोट गरेर लिनु चयन हो । चयन अभिव्यक्तिको तहमा पनि हुन्छ तर यसको खास प्रयोजन चाहिँ भाषिक तहमा देखापर्दछ (शर्मा, २०५५:५४९) ।

पूर्वीय आचार्य वामनका अनुसार विशिष्ट पदसङ्घटना रीति हो भन्ने र पाश्चात्य विद्वान स्विस्टको काव्य उत्तम क्रममा उत्तम शब्द योजना हो भन्ने भनाइले शैली विकल्पहरूबाट गरिएको चयन हो भन्ने निष्कर्ष निकाल्न सकिन्छ (शर्मा, २०५५:२३) । स्रष्टाले विभिन्न उपलब्ध विकल्पहरूमध्ये उपयुक्त विकल्प छनोट गर्ने क्रममा कथ्य र अभिव्यक्ति दुवै स्तरमा सामग्री छान्ने र त्यसको कुशल संयोजन गर्ने कार्य गर्दछ । संयोजनमा वैयक्तिक भिन्नता भए पनि यसलाई सारपूर्ण तवरले कलात्मक पद्धति अवलम्बन गरिएको हुन्छ ।

व्याकरणका नियमले नियन्त्रण गरी रूढ र यान्त्रिक बनाएको भाषाबाट स्वतन्त्र रही कृतिमा भाषिक सौन्दर्यको पृथक र अर्थपूर्ण गोलार्धको खोजी गर्नु नै विचलन हो (ढकाल, २०५०:९७) ।

विचलन भनेको व्याकरणगत नियमको अनभिज्ञतावश गरिने अव्याकरणिक होइन (नेपाल, १९९२:४४) । शैलीगत विचलन त्यस्ता विचलित प्रयोग हुन् जसका कारणहरू विश्लेष्य, सार्थक र सम्भवतः सचेत पनि हुन्छन् । व्याकरणसम्मत भाषिक परिधिभित्रै प्रयोक्तालाई उपलब्ध विभिन्न विचलनबाट गरिने चयनात्मक प्रयोगलाई कसैले विचलन मानेका छन् ।

शैली कथ्य र रूप दुवै हो । शैलीमा कथ्य र रूप दुवैको अन्विति पाइन्छ । चार्ल्स वाली र उनका अनुयायीहरूले शैलीलाई कथ्य वा विचारको आवरणका रूपमा परिभाषित गरेका छन् (नेपाल, सन् १९९२:४०) । यसमा कृतिभित्रको कथ्य र कृति रचनाको कारण स्रष्टाको दृष्टिकोण एवम् लेखनपद्धतिको प्रभाव कलात्मक रूपमा भएको हुन्छ ।

शैली अर्थ हो । वास्तवमा शैली रूपको अभिव्यक्ति मात्र नभई सम्प्रेषणको आर्थी पद्धति पनि हो । भाषिक संरचनाद्वारा सम्प्रेषण सम्प्रेषित कृतिभित्रको सूचनाको प्रतीयमान अर्थ वा लाक्षणिक अर्थ शैलीभित्र लुकेको हुन्छ ।

शैली भाषा हो । सामान्यतया मनको भाव वा विचार व्यक्त गर्ने माध्यम हो । लिखित भाषाको माध्यमबाट स्रष्टाले आफ्नो अभिव्यक्तिलाई कलात्मक रूपमा प्रस्तुत गर्दछ, र यो भाषा विना सम्भव छैन । सामान्य भाषा व्याकरणका नियमहरूको अतिक्रमण गरेर आफ्ना रचनाहरूलाई बढी आकर्षण र प्रभावकारी तुल्याएको हुन्छ । सामान्य भाषा अभिधात्मक, एकार्थक, अनलङ्कृत, नियमित, लोकोपयोगी, सूचनात्मक र कोशीय हुन्छ भने साहित्यको भाषा लक्षणात्मक, व्यङ्ग्यात्मक, अनेकार्थक, अलङ्कृत, विचलित, भावोपयोगी एवम् सिर्जनात्मक हुन्छ । यसरी हेर्दा स्रष्टाले आफ्ना अभिव्यक्तिलाई साहित्यिक भाषाको विशिष्ट एवम् कलात्मक रूपले प्रयोग गर्ने हुनाले शैलीलाई भाषाको रूपमा लिइएको हो ।

उपयुक्त परिभाषालाई संयोजन गर्दा शैलीलाई भाषिक अभिव्यक्तिको विशिष्ट ढङ्गका रूपमा अर्थात्उन सकिन्छ । हरेक व्यक्तिको व्यक्तित्व फरक हुन्छ । व्यक्तित्व अनुसार हरेक व्यक्तिको अनुभव पनि फरक फरक हुन्छ । जे होस् रचनामा स्रष्टाको व्यक्तित्व विशेषताको छाप दिने वा विषयवस्तु अनुकूल भाव अभिव्यक्त गर्ने ढाँचा वा पद्धति नै वास्तवमा शैली हो ।

२.३.२ शैलीविज्ञानको परिचय

शैलीविज्ञान साहित्यिक समालोचनाको नवीनतम विधा वा प्रकार हो । शैलीविज्ञानलाई भाषा विज्ञानको एउटा महत्वपूर्ण अङ्ग वा शाखा मानिन्छ । भाषा विज्ञानले सामान्य भाषाभन्ने काव्य भाषा वा साहित्यिक भाषालाई पनि भाषाको एउटा प्रकार मानेपछि सो काव्य भाषाको विश्लेषणका निम्ति शैलीविज्ञानको उदय भएको देखिन्छ । शैलीविज्ञान भाषा विज्ञानको त्यो अङ्ग हो जुन साहित्यिक भाषाको विविध प्रकारहरूको अध्ययन विश्लेषणमा केन्द्रित रहन्छ ।

शैलीविज्ञानको फाँटभित्र सामान्यको नभएर विशिष्ट (साहित्यिक) भाषाको प्रयोगको अध्ययन विश्लेषण गरिन्छ । शैलीविज्ञानले साहित्यिक कृति वा सङ्कलनको भाषिक आधारमा विश्लेषण गरी शैलीका माध्यमबाट त्यसमा रहेको कलात्मक संवेगहरूको रेखाङ्कन गर्ने र कृतिमा अन्तर्निहित सौन्दर्यको उद्घाटन गर्ने लक्ष्य लिएको छ । त्यसैले शैलीविज्ञानलाई भाषाविज्ञान र साहित्यशास्त्र (काव्यशास्त्र)को मिलनबिन्दु मानिन्छ । आधुनिक युगमा भाषाविज्ञानले साहित्यिक भाषा वा काव्य भाषाको समेत अध्ययन गर्न थालेदेखि शैलीविज्ञान प्रारम्भ भएको मानिन्छ । शैलीका सम्बन्धमा भरत, भामह, दण्डी, आनन्दवर्धन, क्षेमेन्द्र, कुन्तक आदिबाट साहित्यमा चिन्तन भएको पाइन्छ भने पश्चिममा प्लेटो, अरस्तु आदिले शैलीका सम्बन्धमा चर्चा गरेको पाइन्छ ।

शैली भनेको ढङ्ग हो । हिडाँइको, बसाइको जस्तै बोलाइको पनि आफ्नै ढङ्ग हुन्छ । शैलीलाई रीति वा तरिका पनि भनिन्छ । यसरी शैली कुनै विषयलाई प्रस्तुत गर्ने तौरतरिका हो । विषय, व्यक्ति, प्रयोजन, परिवेश आदिले गर्दा शैलीमा विभिन्नता आउँछ । भाषाको अभिव्यक्ति वा सङ्कथनमा पाइने यस्तै शैलीगत विविधता सम्बन्धी भाषा वैज्ञानिक अध्ययनलाई शैलीविज्ञान भनिन्छ । आधुनिक भाषा विज्ञानको विकाससँगै शैलीको अध्ययन गर्ने नयाँ दृष्टिकोणहरू देखा परे जसमा सामान्य शैलीविज्ञान र साहित्यिक शैलीविज्ञानको चर्चा पाइन्छ ।

क) सामान्य शैलीविज्ञान

साहित्येत्तर अभिव्यक्ति सम्बन्धी भाषा वैज्ञानिक अध्ययनलाई सामान्य शैलीविज्ञान अन्तर्गत राखिन्छ । यसमा सामान्य भेद र स्तरीय भेद, औपचारिक र अनौपचारिक भेद, मौखिक र लिखित भेद, स्थानीय भाषिका र सामाजिक भाषिकागत भेदमा अभिव्यक्ति सङ्गठनहरूको भाषिक अध्ययन विश्लेषण गरिन्छ । यसैमा एक अर्काबीच घनिष्ट शैली, आकस्मिक शैली, उच्चारण सम्बन्धी विभिन्न भेद (संवाद, विवाद, छलफल आदि) को अध्ययन गरिन्छ । त्यसै गरी प्रयोजनपरक भेद (विज्ञान, कानून, धार्मिक, अर्थशास्त्र, राजनीति आदि) लाई सामान्य शैलीविज्ञानमा नै समेटिन्छ । चिठीपत्र, निवेदन, विज्ञापन आदि पनि यसै अन्तर्गत पर्दछन् । यिनको अध्ययन भाषाका वर्ण, रूप, शब्दभण्डार, पदावली, उपवाक्य र वाक्यका विभिन्न तह र तिनको छनोट र संरचनाका साथै सङ्कथन ढाँचा र शैलीगत समग्रतालाई लिइएको हुन्छ (शर्मा, २०६२:१६१) ।

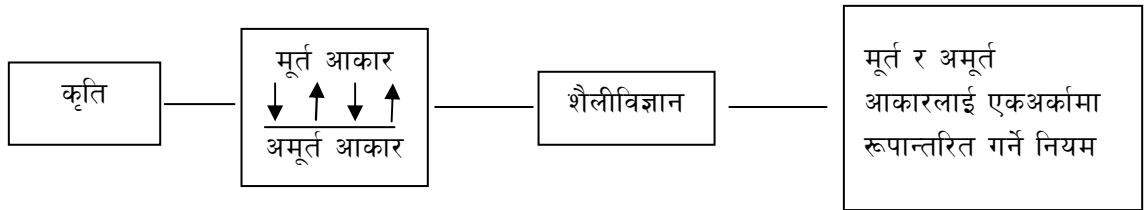
ख) साहित्यिक शैलीविज्ञान

भाषाका खास भेदको (साहित्य) अध्ययन गर्ने शैलीविज्ञान साहित्यिक शैलीविज्ञान नामले चिनिएको पाइन्छ । साहित्यिक प्रसङ्गहरूको प्रकृति तथा साहित्यिक भाषाको उद्देश्यमूलक नियमको अनुशासनमा बाँधिँएर अध्ययन गर्न र भाषिक उपकरणका आधारमा व्यक्तिगत सौन्दर्यको उद्घाटन गर्न जोड दिएको हुन्छ । वाङ्मयको ललितकलाका स्वरूपहरू यसको अध्ययन क्षेत्रमा पर्दछन्, जस्तै: कथा, उपन्यास, कविता, नाटक आदि । भाषिक माध्यमबाट व्यक्त हुने प्रत्येक रूपलाई साहित्यका रूपमा मात्र लिन नसकिने भएकाले मनुष्यको भाव संसारसित सम्बन्धित भाषिक कलालाई मात्र साहित्यिक शैलीविज्ञान अन्तर्गत राखेर अध्ययन गरी साहित्यिक सौन्दर्य र उत्कृष्टताको खोजी गरिन्छ । साहित्यिक शैलीविज्ञानमा भाषिक एकाइको पनि शैली वैज्ञानिक अध्ययन गरिन्छ । एकाइको सर्वप्रथम पृथकीय अध्ययन गरेपछि एकीकृत अध्ययन गर्नु यसको ध्येय रहेको हुन्छ । भाषिक आधारमा साहित्यिक भाषा वा काव्यभाषाको अध्ययन हुने भएकाले यसका साहित्यको वस्तुनिष्ठ अध्ययन हुन्छ । साथमा लेखकको लेखकीय शैलीको विशिष्टताको भाषातात्विक विश्लेषण पनि हुन्छ (भण्डारी र नेपाल, २०६७:२४) ।

२.३.३ शैलीविज्ञानको सैद्धान्तिक स्वरूप

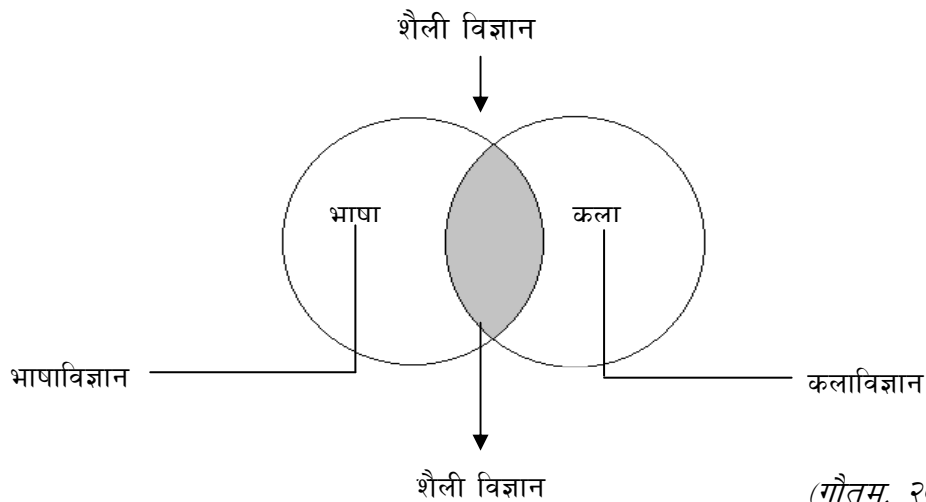
शैलीविज्ञानको साहित्यलाई भाषिक कला मान्दछ। भाषिक कलाअन्तर्गत यसले हरेक कृतिलाई एउटा भाषिक प्रतीक ठान्दछ। प्रतीकभै मानिसको प्रत्येक साहित्यिक कृतिका दुई पक्ष (रूप) सँग सम्बन्धित हुन्छ भने कथ्य आन्तरिक पक्ष (अर्थ, सन्दर्भ) सँग सम्बन्धित हुन्छ। प्रत्येक रचना यी दुवैको समन्वयात्मक रूप हुने भएको हुँदा शैलीविज्ञानले अभिव्यक्ति वा रूपात्मक अवयवबाट कथ्य वा प्रसङ्गात्मक अवयवमा प्रवेश गर्दछ र कृतिको संरचनाको विश्लेषण गरी त्यसमा अन्तर्निहित सौन्दर्यको उद्घाटन एवम् मर्मबोध गराउँछ (शर्मा, २०५८)।

शैलीविज्ञानले साहित्यिक कृतिको मूर्त आकारबाट अमूर्त आकारमा प्रवेश गर्ने प्रक्रिया समात्छ। त्यसैले कृतिको अमूर्त आकारलाई मूर्त आकारका माध्यमबाट ग्रहण गर्ने सामर्थ्य दिन्छ। मूर्त आकारबाट अमूर्त आकार कसरी प्राप्त गर्ने र प्राप्त अमूर्त आकारको तालमेल मूर्त आकारसँग कसरी बसाउने भन्ने कुरा शैलीविज्ञानले बताउँछ, (शर्मा, २०५९:५)। यसलाई निम्न तालिकाबाट स्पष्ट पार्न सकिन्छ। जुन शैलीविज्ञानले साहित्यलाई हेर्ने नयाँ दृष्टिकोण हो।

(शर्मा, २०५९:५)

शैलीविज्ञानको सम्बन्ध भाषा र कला दुवैमा हुन्छ। मुख्य रूपमा भाषाविज्ञानको भूमिका भए पनि यसको अन्तरसम्बन्ध अर्कोतर्फ कलासँग पनि छ। त्यसैले कलासँग सम्बन्धित भएर शाब्दिक कला र भाषिक प्रतीकलाई शैलीविज्ञानले ग्रहण गरेको पाइन्छ। साहित्यलाई भाषिक कलाको रूपमा शैलीविज्ञानले कसरी ग्रहण गर्दछ भन्ने कुरा श्रीवास्तवको आरेखबाट थाहा पाउन सकिन्छ।

(गौतम, २०६१:२९)

सिद्धान्ततः आधुनिक युगमा भाषाविज्ञानले साहित्यशास्त्र र काव्यशास्त्रको अध्ययन गर्न थालेपछि शैलीविज्ञानको प्रारम्भ भएको तथ्यलाई नकार्न सकिँदैन । भाषाविज्ञान र साहित्यशास्त्रको मेलबाट नै शैली वैज्ञानिक सिद्धान्तको प्रवर्तन भएको हो । शैलीविज्ञानले भाषाविज्ञानलाई हेर्ने सोच वा ढङ्गबाट साहित्यमा वा साहित्येत्तर कृतिको अध्ययन गरिन्छ । निष्कर्षमा भन्नुपर्दा भाषाविज्ञान र साहित्यशास्त्रको समन्वयबाट नै शैलीविज्ञानको सुरुवात भएको हो । शैलीविज्ञानले भाषा र कला दुबैसँग समन्वय गरी कृतिको भाषिक पक्ष र साहित्यिक सौन्दर्यको उद्घाटन गर्दछ ।

२.३.४ शैलीवैज्ञानिक समालोचनाका तहहरू

जसरी भाषाविज्ञानले प्रत्येक शब्दलाई ध्वनि प्रतीकका रूपमा हेर्दछ, त्यसरी नै शैलीविज्ञानले पनि प्रत्येक सिङ्गो साहित्यिक पाठलाई कला प्रतीकका रूपमा हेर्दछ । यसरी साहित्यिक पाठलाई कला प्रतीकका रूपमा राखेर विश्लेषण गर्नका निम्ति त्यसभन्दा अघि शैली वैज्ञानिक अध्ययन विश्लेषणका केही तह हुँदै अघि बढेको हुन्छ । अतः साहित्यिक कृतिको शैली वैज्ञानिक अध्ययन एकाधिकार तहमा हुन्छ र ती विभिन्न तहको क्रमिक प्रस्तुतिकरण र समायोजनमा नै शैलीवैज्ञानिक अध्ययनको पूर्णता रहन्छ । त्यस्तो अध्ययनलाई पूर्णता दिने मूलतः तीनवटा तहहरू छन् :

कला - सामग्रीको तह,

कला - माध्यमको तह र

कला - प्रतीकको तह (भण्डारी, २०६८:४१)

क) कला-सामग्रीको तह

यो आधार सामग्रीभित्र पर्दछ । आधार सामग्री भनेको नै भाषा हो । कला सामग्रीको तहमा कृतिमा प्रयुक्त वाक्य, ध्वनि, रूप, शब्द, शब्दयुग्म, उपवाक्य जस्ता स-साना एकाइहरूको संरचनात्मक र व्याकरणिक अवस्थाबारे त्यसको अध्ययन विश्लेषण गरी प्रकट गरिन्छ । स-साना एकाइहरूको अवस्थाबारे प्रकाश पारेपछि बाँकी दुईवटा तहको अध्ययनको लागि आधार निर्माण गर्ने काम गरिन्छ ।

ख) कला-माध्यमको तह

कृतिको अखण्ड र अभिभाज्य एकाइ नै यस तहको महत्तम एकाइ हो । कृतिको अखण्ड र अभिभाज्य एकाइ भन्नाले सिङ्गो पाठ वा संकथनलाई बुझ्नुपर्दछ । यस तहमा वाक्यभन्दा माथिका एकाइहरूको अध्ययन गरिन्छ । साहित्यसँग सम्बन्धित कलानुभूतिका सामग्रीहरूद्वारा कृतिमा निहित साहित्यिकताको अध्ययन विश्लेषण गरिन्छ । यसमा छन्द, लय, विम्ब, अर्थ, प्रतीक, कथानक, चरित्र अलङ्कारहरू सम्बन्धित हुन्छन् ।

ग) कला-प्रतीकको तह

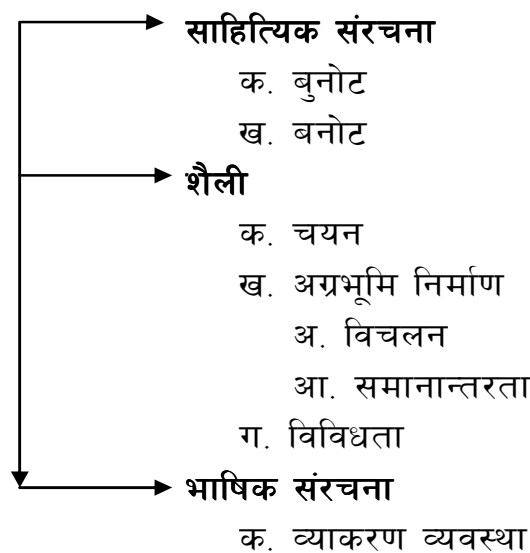
कृतिको सिङ्गो संरचना नै कला र प्रतीक हो । सिङ्गो संरचना नै कला र प्रतीक भएको हुँदा यस तहको अध्ययन विश्लेषण बुनोट आदिसँग सम्बन्धित भएर गरिएको हुन्छ । विश्लेषित कृतिलाई सिङ्गो कला र प्रतीकको रूपमा हेरिने भएको हुँदा यो स्वायत्त एकाइ हो । अध्ययन विश्लेषणद्वारा कृतिमा निहित सौन्दर्यको उद्घाटन संरचनात्मक शैलीविज्ञानद्वारा गरिन्छ । त्यसैले यस तहको अध्ययनलाई संरचनात्मक शैलीवैज्ञानिक अध्ययन पनि भनिन्छ । यस तहको अध्ययन संकेत विश्लेषणबाट पनि प्रभावित भएको पाइन्छ । यसरी साहित्यिक कृतिलाई हेर्ने दृष्टिकोणलाई सङ्केत वैज्ञानिक सिद्धान्त पनि भनिन्छ ।

२.३.५ शैली विश्लेषणको सैद्धान्तिक आधार

शैलीविज्ञानले भाषा विज्ञानका उपलब्ध उपकरणहरूको मद्दत लिएर कुनै कृतिमा अन्तर्निहित शैलीको वैज्ञानिक विश्लेषण गर्दछ । कृतिको प्रकृति (विधागत, भाषागत, शैलीगत, आकारगत) र स्रष्टाको क्षमता एवम् आवश्यकताले पनि कृति विश्लेषणको प्रारूप निर्धारणमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ । कृति विश्लेषणको शैलीवैज्ञानिक आधार र वस्तुगत रूपमा शैलीवैज्ञानिक अध्ययन तथा विश्लेषण सम्भव हुँदैन । यसका लागि विश्लेषकहरूले ध्यान दिनुपर्ने प्रमुख पक्षहरू पनि छन् । यस्ता पक्षलाई कृति विश्लेषणको सैद्धान्तिक आधार मानिन्छ, ती हुन् (शर्मा, २०५४:१९७) ।

- विश्लेष्य कृतिको प्रकृति कस्तो छ ?
- विश्लेषकको आफ्नो ज्ञान के कति छ ?
- उसको शक्ति र सीमा के हो ?
- उसको क्षमता के कति छ ?

शैलीवैज्ञानिक माध्यमबाट कृतिको अध्ययन-विश्लेषणका निम्ति निम्न प्रक्रिया अपनाउन सकिन्छ :

२.३.६ साहित्यिक संरचना

साहित्यिक कृतिको आ-आफ्नो संरचना हुन्छ। साहित्यिक संरचना कृतिसँग सम्बन्धित घटकहरूको योगबाट निर्मित भएको पाइन्छ। साहित्यिक संरचनाका घटकहरू बनोट र बुनोट गरी दुई प्रकार हुन्छन्।

क) बनोट

बनोट कृतिको बाह्य वा भौतिक पक्षसँग सम्बन्धित हुन्छ। अङ्क, दृश्य, संवाद, भाग, परिच्छेद, घटना, श्लोक आदि घटकहरू बीचको समन्वय नै बनोट हो।

ख) बुनोट

यो साहित्यिक कृतिको आन्तरिक संरचना हो। बनोटका घटकहरू बीचको आन्तरिक सम्बन्ध नै बुनोट हो। भाषा र साहित्यका सम्बन्धमा बुनोटले कथ्यको रूपगत वा दृष्टिगत पक्षलाई जनाएको हुन्छ। जस्तै : छन्द, अलङ्कार, अर्थ, बिम्ब, प्रतीक, कथानक, चरित्र, आदिको सिर्जना। यस उपकरणद्वारा शैलीविज्ञानको कृतिको रूपगत पक्ष, छन्द, अलङ्कार, अर्थ, बिम्ब, प्रतीक, कथानक, चरित्र आदिको कृतिसँग वैयक्तिक विशिष्ट्यलाई केलाउँछ (भण्डारी र अन्य, २०६८:३२)।

२.३.७ शैली

साहित्यिक लेखनमा भाषिक संरचनाका क्रमश्रेणीहरू रूपान्तरित भएर साहित्यिक संरचनाका क्रमश्रेणीहरू बन्ने प्रक्रिया नै शैली हो। यस्तो अवस्थामा भाषिक संरचना आधारभूत र साहित्यिक संरचना शीर्षकृत हुन्छ। शैली विश्लेषण गर्ने क्रममा निम्नानुसार पक्षहरूको विश्लेषण गरिएको छ :

क) चयन

चयन भनेको छनोट हो। भाषिक आधारमा भन्दा कृतिकारसँग उपलब्ध विभिन्न विकल्पहरू मध्येबाट गरिने कुनै एक विकल्पको छनोट नै चयन हो। कृतिगत शैलीको पहिचान गर्न र सो आधारमा कृतिको मूल्याङ्कन गर्नका लागि चयनको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ। लिचका अनुसार शब्द आदि भाषिक एकाइको सुविचारित छनोटलाई चयन भनिन्छ (बराल र अन्य, २०५५:८१) जस्तै : 'पृथ्वी' लाई जनाउने शब्दहरू धरणी, धर्ती, भूमि आदि विकल्पहरूमध्ये कृतिकारले उपयुक्त विकल्पको छनोट गर्दछ। सामानान्तर प्रवृत्तिका विकल्पहरू मध्येबाट उपयुक्त विकल्पको छनोट गर्ने प्रक्रियालाई चयन भनिन्छ।

ख) अग्रभूमि निर्माण

रचनाको कुनै भागलाई विशिष्ट तुल्याउन त्यो भागमा बल दिनु अग्रभूमि निर्माण हो (शर्मा, २०५९:२१)। भाषिक प्रयोगकर्ताले रूढ र यान्त्रिक हुन लागेको प्रयोगलाई टुटाएर विशिष्टता ल्याउने प्रक्रियालाई अग्रभूमि निर्माण भनिन्छ। अग्रभूमि निर्माण सम्बन्धित धारणाको प्रतिपादन जे मुकारोव्स्कीले सन् १९३० मा गरेका हुन्। अभिव्यक्तिमा अनौठोपन र प्रभावकारीता ल्याई शीर्षाकरण गर्नका निम्ति यसको महत्त्व अत्याधिक रहेको बुझ्न सकिन्छ (भण्डारी र अन्य, २०६८:३८)।

अग्रभूमिमा नवीनता, असामान्यता, अप्रायिकता र अनपेक्षितता जस्ता विशेषता भेटिन्छन्। यसका साथै प्रचलित प्रयोगभन्दा बढी स्मरणीय हुनु, प्रभावशाली हुनु, महत्वपूर्ण हुनु, अनौठोपन वा वक्रताले गर्दा चर्चित वा व्याख्येय बन्न सक्नु अग्रभूमिलाई पहिचान गर्ने आधार मानिन्छ (अधिकारी, २०६२:१३)। अग्रभूमि, मध्यभूमि, पश्चभूमि वा पृष्ठभूमि चित्रकला बढी प्रचलित शब्द हुन्। प्रचलित परम्परामा पश्चभूमिमा रहेको सूचनालाई अग्रभागमा ल्याई नविकृत वा आकर्षक बनाउने युक्तिलाई अग्रभूमि भनिएको हो। कुनै पनि भाषा प्रयोगका क्रममा एउटै कुरा धेरै पटक प्रयोग गरेको खण्डमा त्यो यान्त्रिक बन्दछ। त्यसबाट जोगाउन लेखकले त्यसको परम्परागत प्रयोग क्षेत्रमा परिवर्तन ल्याएर प्रयोगमा नयाँ सन्दर्भ दिनु अग्रभूमि निर्माण गर्नु हो (अधिकारी, २०६२:२६२)। स्रष्टाले आफ्ना कृतिमा अग्रभूमिको निर्माण दुई तरिकाबाट गर्दछन् :

अ) विचलन

आ) समानान्तरता

अ) विचलन

प्रचलित ढाँचालाई उलटपुलट पारेर सौन्दर्य प्रदान गर्ने कार्य नै विचलन हो (भण्डारी र अन्य, २०६८:३८)। सामान्य नियम वा प्रचलित संरचनाको अतिक्रमणलाई विचलन भनिन्छ। प्रचलित पथ वा मानक प्रयोगलाई उल्लङ्घन गर्ने हुनाले यसलाई विचलन पनि भन्न सकिन्छ (२०६२:१३) मानकको अतिक्रमण वा उल्लङ्घनलाई विचलन भनिन्छ (शर्मा, २०५९:८)। सामान्य भाषिक व्यवहारमा हुने भाषिक नियमको अतिक्रमण वा मानवेत्तर प्रयोगलाई विचलन भनिन्छ (गौतम, २०६९:२९)। प्रचलनमा रहेको वा चलनचलितको भाषिक नियमको स्वीकृत वा निर्धारित सीमालाई त्याग गरी मानवेत्तर प्रयोग ग्रहण गर्नु नै विचलन हो। साहित्यिक कृतिमा भाषिक विचलन विभिन्न प्रकारका छन् जसलाई निम्नानुसार उल्लेख गरिएको छ :

१) कोशीय विचलन

सम्बन्धित शब्दकोशमा नभएर भाषिक प्रयोगमा नआएका नयाँ नयाँ शब्दहरूको सिर्जना गरी प्रयोगमा ल्याउनु नै कोशीय विचलन हो। कसैले प्रयोग नगरेको वा सामान्य भाषिक प्रयोगमा नआएका शब्दहरूको निर्माण गरी प्रयोग गर्नु कोशीय विचलन हो। जस्तै : लक्ष्मीप्रसाद देवकोटाले गोब्रिलो, मान्द्रिलो, गुन्द्रिलो आदि शब्दको प्रयोग गर्नु (भण्डारी र अन्य, २०६८:३९)।

२) व्याकरणिक विचलन

लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पदक्रम आदि अस्थिर रूपमा व्याकरण असम्मत तौरतरिकाले देखिने विचलन नै व्याकरणिक विचलन हो। लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पदक्रम आदिमा विचलन देखिनु व्याकरणिक विचलन हो। जस्तै: बहिनी आउँछे भनेर उनीहरू पर्खिरहँदो हो। (वचन विचलन) (भण्डारी र अन्य, २०६८:३९)।

३) ध्वनि प्रक्रियात्मक विचलन

भाषाको सबैभन्दा प्राथमिक संरचना तत्त्व भनेको ध्वनि तथा वर्णहरू नै हुन्। यसर्थ प्रत्येक भाषाका आ-आफ्नै ध्वन्यात्मक व्यवस्था हुन्छन् र यी निश्चित नियमद्वारा सुव्यवस्थित हुन्छन्। कतिपय स्रष्टाले आफ्ना रचनामा विशिष्ट प्रयोजनका लागि अज्ञानतावश कतिपय ध्वनिव्यवस्थाका मानक सीमाहरूको उल्लङ्घन तथा अतिक्रमण गरेका हुन्छन्। यो नै ध्वनि प्रक्रियात्मक विचलन हो। जस्तै: पहाड/पाहाड, यसले/यल्ले, पुर्खा/पुरूखा, बहिनी/बुइनी, कसरी/कोसरी जस्ता शब्दहरू प्रयोग गर्दा ध्वनि प्रक्रियात्मक विचलन देखिन्छ।

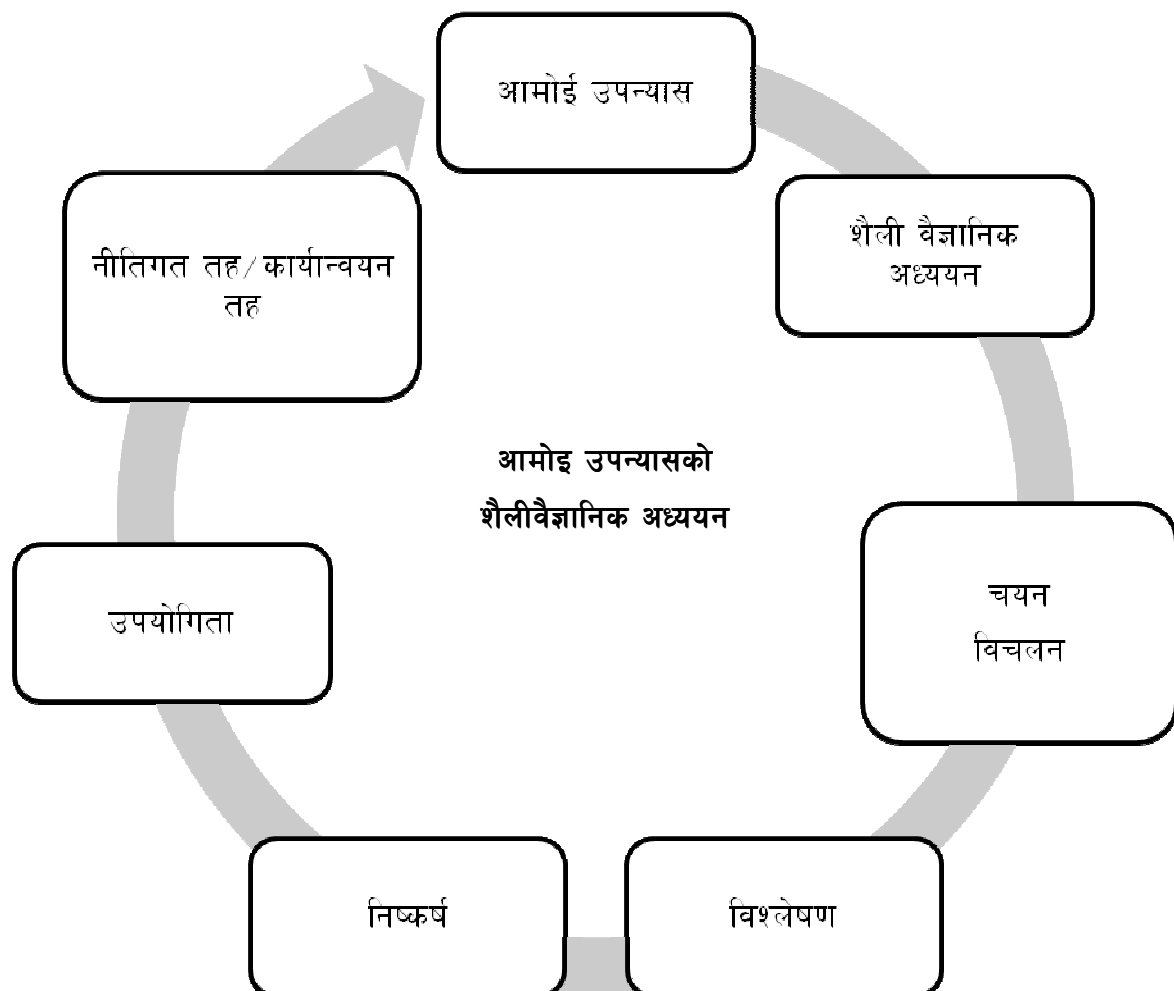
४) अर्थतात्त्विक विचलन

व्याकरणिक व्यवस्थाभित्र चल्दोमिल्दो नियम वा उपायलाई भङ्ग गरेर कोशीय अर्थलाई उल्लङ्घन गर्दै शब्दहरूको लक्षणात्मक, व्यञ्जनात्मक, विम्बात्मक र प्रतीकात्मक तौर-तरिकाले अर्थ प्रदान गरेर सर्जकले आलङ्कारिक वा ध्वन्यात्मक अर्थको निमित्त अन्यार्थमा प्रयोग गर्नु नै अर्थतात्त्विक विचलन हो अर्थमा विचलन देखिनु नै आर्थी विचलन हो (भण्डारी र अन्य, २०६८:३९)।

५) भाषिक विचलन

मानकभाषाको सट्टा स्रष्टाले सिर्जनालाई विलक्षणता दिन भाषिका तथा उपभाषिकाका शब्दहरूको प्रयोगलाई भाषिका विचलन भनिन्छ। अन्य भाषिकाका विशेषताको प्रयोग गर्नु भाषिकागत विचलनभित्र पर्दछ। बल्ल-गोरु, भुइसी-भैँसी, बुइनी-बहिनी, ओलन-दूध आदिको प्रयोग (भण्डारी र अन्य, २०६८:३९)।

२.३.८ अध्ययनको धारणात्मक संरचना

अध्याय तीन : अध्ययन विधि

३.१ अध्ययनको संरचना

शैलीविज्ञान सैद्धान्तिक आधारमा केन्द्रित भई मूलतः विषयवस्तु, चयन, विचलन जस्ता तत्वमा आधारित भई अध्ययन संरचना केन्द्रित रहेको छ। यो अध्ययन गुणात्मक प्रकरको रहेको छ। साथै सामग्री सङ्कलन द्वितीय स्रोतअन्तर्गत विभिन्न प्रकाशित पुस्तकहरू, लेखहरू, अप्रकाशित शोधपत्रहरू आदिको प्रयोग गरिएको छ। अध्ययन विधिअन्तर्गत पुस्तकालयीय विधिको प्रयोग गरिएको छ।

३.२ जनसङ्ख्या र नमूना छनोट

प्रस्तुत **आमोई** उपन्यासलाई मूल आधार बनाई उपन्यासभित्र भएका घटना र परिघटनालाई नमूना छनोटको आधार मानिएको छ। यस उपन्यासमा **आमोई**ले उनको जीवनमा भोग्नुपरेका समस्याका साथै उपन्यासमा प्रयोग भएका आगन्तुक शब्दहरूलाई नमूनाका रूपमा उल्लेख गरिएको छ। नमूना छनोट प्रक्रिया कोटा छनोटबाट गरिएको छ। पुस्तकालयीय पद्धतिद्वारा सामग्री सङ्कलन गरी अध्ययन अनुसन्धानलाई अगाडि बढाइएको छ।

३.३ तथ्याङ्क सङ्कलनका साधनहरू

प्रस्तुत शीर्षक **आमोई** उपन्यासको शैली वैज्ञानिक अध्ययनलाई पूरा गर्न आवश्यक पर्ने तथ्याङ्कका स्रोत निम्न अनुसार गरिएको छ।

३.३.१ प्राथमिक स्रोत

प्रस्तुत शोधपत्रको अध्ययनका क्रममा प्राथमिक स्रोतका रूपमा **आमोई** उपन्यासलाई लिइएको छ।

३.३.२ द्वितीय स्रोत

प्रस्तुत शोधपत्रको अध्ययनका लागि द्वितीय स्रोतका रूपमा विभिन्न प्रकाशित पुस्तकहरू, पत्रपत्रिकाहरू, अध्ययन प्रतिवेदनहरू, अनुसन्धान प्रतिवेदनहरू, शोधपत्र लेखन कार्यसँग सम्बन्धित सहायक पुस्तकहरू तथा शोधपत्रहरू आदिको प्रयोग गरिएको छ।

३.४ तथ्याङ्क सङ्कलनका प्रक्रिया

आमोई उपन्यासको शैली विश्लेषण अध्ययन गर्ने क्रममा तथ्याङ्क सङ्कलनका प्रक्रिया निम्नअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

- पुस्तकालयीय विधि
- वर्णनात्मक विधि

३.५ तथ्याङ्क विश्लेषण र व्याख्या प्रक्रिया

आमोई उपन्यासलाई पुस्तकालयीय विधिबाट विभिन्न शोधहरूको अध्ययन गरी त्यसैलाई आधार बनाई शोधपत्र लेखन कार्यलाई सम्पन्न गर्ने प्रयास गरिएको छ । साथै तथ्याङ्कहरूलाई तालिका बनाएर प्रस्तुत गरिएको छ ।

अध्याय चार : नतिजा/परिणाम र छलफल

४.१. आमोई उपन्यासका उपन्यासकार र उपन्यासको सन्दर्भ

आमोई उपन्यासकार भुवनहरि सिग्देलद्वारा रचना गरिएको उपन्यास हो। तत्कालीन समयमा बाल्यावस्थामा नै छोरीलाई विवाह गरी पराइघर पठाउने र ती बालिकाले पराइघरमा जस्तोसुकै परिस्थिती आइपरे पनि भोग्नुपर्ने दुःखकष्टहरूलाई उपन्यासकार भुवनहरि सिग्देलले यस उपन्यासमा उल्लेख गरेका छन्। आफ्ना उपन्यासमा सरल, सहज भाषाशैलीको प्रयोग गर्ने सिग्देलले यस आमोई उपन्यासमा कतै कतै कथ्य भाषा (ल्याइचूला, जानुभो, थाल्नुभो) जस्ताको प्रयोग गर्नुभएको छ।

यस उपन्यासमा नौ वर्षकी मैया विवाहित भएर आफ्नो पति छविलालको घर गैह्रीगाउँ पुगेकी छिन्। उनी आफ्नो पतिको घर पुग्दा उनका जेठाजुका छोरीहरूले उनलाई नवदुलही भन्ने भएकाले उनी मैयाबाट नवदुलही बनेकी छिन्। विवाह गरेको दुई वर्षपछि उनका पतिले रूखमा भुण्डिएर आत्महत्या गरेका छन् र त्यसपछि मैयाले जीवनमा भोग्नुपरेका समस्याहरूको चित्रण उपन्यासमा गरिएको छ। त्यसै गरी भूकम्पको प्रकोपका साथै महामारीले माईला जेठाजु, मैया र जेठाजुकी छोरी बाहेक अरू सबैको मृत्यु भएको छ। आफ्नो वंश नै नरहने भएपछि मैयाले आफ्नी तेह्र वर्षकी बहिनी सान्नासँग पचास वर्ष पुगेका जेठाजुको विवाह गरिदिएर मासिन लागेको वंशको रक्षा गरेकी छिन् र बहिनीका छोराछोरीहरूले आमोई भन्न थालेपछि उनी आमोई बन्न पुगेकी छिन्। यसरी हेर्दा यो उपन्यासको शीर्षक सार्थक रहेको देखिन्छ। त्यस्तै यो उपन्यासमा बाल विवाह र तेह्र र पचास वर्षको उमेर नमिल्दो अनमेल विवाहको प्रसङ्गलाई पनि उपन्यासमा चित्रण गरिएको छ।

४.२ उपन्यासमा क्रियापदको चयन

आमोई उपन्यास उपन्यासकार भुवनहरि सिग्देलद्वारा लेखिएको एक उत्कृष्ट रचना हो। उपन्यासमा उपन्यासलाई अगाडि बढाउने क्रममा थुप्रै क्रियापदहरूको प्रयोग गरेका छन्। कतै वर्तमानकालिक क्रियापद, कतै भूतकालिक क्रियापद र कतै भविष्यत् कालिक क्रियापदको प्रयोग गरेका छन्।

कुनै कामको अवस्था वा स्थिति बुझाउने पदलाई क्रियापद भनिन्छ। यसले वाक्यमा लिङ्ग, वचन, पुरूष र कालका पक्षहरूलाई चिनाउँदै तिनमा निहित अर्थलाई स्पष्ट पार्ने काम गर्दछ। आमोई उपन्यासमा प्रयोग भएका क्रियापदहरूलाई निम्नअनुसार प्रस्तुत गर्न सकिन्छ :

बर्तमानकालिक क्रियापदहरू

अडेको छ	अहाइसकेको छु	आइसकेका छन्	आइहाल्छु
आइहाल्छौं	आइहाल्छन्	आउँछ	आउँछु
आउँछे	आउँछौ	आउँछन्	आउँदैन
आउँदैनन्	आउनुभएको छ	आउनुहुन्छ	आएका छौं
आएका छन्	आएको छ	आएको छैन	आएकी छ
आएकी छु	उठ्छन्	उठाउनु छ	उड्नुपर्छ
उडाइदिन्छन्	उदाउँछन्	उदाउँछ	उमिन्छन्
ओढाइदिनुहुन्छ	कराउँछ	कस्छु	काट्छन्
काट्छु	काट्छ	काट्दैन	काम्छ
काटिसकेको छु	कुल्चिन्छ	खसाल्छ	खप्छु
खप्नुपर्छ	खसिहाल्छ	खान सक्छ	खान्छ
खान्छु	खान्छ्यौ	खान्छे	खान्छौ
खान्छन्	खानुभएको छैन	खान्न	खानुपर्छ
खानुहुन्छ	खानुहुन्न	खाएको छैन	खुवाइदिन्छु
खुवाउँछु	खुवाउनुहुन्न	खुलेका छैनन्	खुल्छ
खुलाउनु छ	खेल्दिन	खेल्छन्	खेल्दैनन्
खोज्छ	खोज्छु	खोज्नुपर्दैन	गरेको छ
गच्छ्यौं	गर्छे	गर्छ	गर्छु
गर्छन्	गर्दछ	गर्दछु	गर्दछौं
गर्दैन	गर्दैनन्	गर्नुछ	गर्नुभएको छ
गर्नुपर्छ	गर्नुपर्दैन	गर्नुहुन्छ	गर्नुहुन्न
गरिरहेको छ	गरिरहेकी छु	गरिदिनुभएको छ	गरिदिनुहुन्छ
गरिएछन्	गरिहाल्छ	गरिहाल्छौ	गर्छिन्
गर्दिन	गर्दिन	गल्छन्	गएका छन्
गएको छैन	गएकी छ	गएकी छ	गएकी छैन
गालेको छ	गाउँछन्	गाउन सक्छ	गुड्छन्
घोत्तिनुपर्छ	चढिहाल्छ	चलिहाल्छु	चर्किएको छ
चल्छ	चल्दैन	चलाउँदै छ	चलाउनुपर्छ

च्यापिएका छन्	चपाउँछे	चाहिन्छ	चाहिन्न
चाहन्छ	चाहन्न	चिर्दैछ	चिनेका छैनन्
चिन्छु	चिन्नुपर्छ	चिलेका छन्	छ
छर्दैछ	छर्दैछे	छन्	छरिन्छ
छ्यौ	छाड्छु	छाड्दैनन्	छाडेको छैन
छाड्ने छैन	छिर्दैन	छिचोलिन्छ	छे
छेकेको छ	छैन	छैनन्	छोप्नुहुन्छ
छैन्	छोइसक्नु छैन	छोइन्छ	छौं
जन्मन्छन्	जन्मिसकेको छ	जन्मन्छन्	जाँदैछ
जाँदै गछौं	जान्छ	जानु छ	जान्छु
जान्छे	जान्छन्	जाँदैनौ	जान्दछ
जानुभएको छ	जान्नु छ	जाँन्न	जानुपर्छ
जानुपर्दैन	जानुहुन्छ	जान्दिन	जानिन्छ
जोर्नुपर्छ	जोगिन्छ	भुराउँछन्	भरिन्छ
भरिहाल्छन्	भुल्लिएको छ	टरिहाल्छ	टुट्छ
ठहर्छ	ठानेकी छु	डुल्छौं	ढल्दैनन्
ढालिसकेको छ	ढाकिसकिएको छ	तर्साउँछन्	तातिहाल्छ
तताइदिन्छु	तताउँदैछु	तुल्याउँछौ	तोकिएको छैन
थन्किएकी छ	थाप्छु	थाप्छे	थालेकी छु
थाल्छन्	थुनिदैन	थोपरिर्दैछ	दर्गुछौं
दिदैन	दिन्छु	दिन्छ	दिन्छे
दिनुछैन	दिन्न	दिनुपर्छ	दिइन्छ
दिएकी छ	दिएकी छे	दिएकी छिन्	दिएकी छु
दुख्छ	दुखाइन्	देखिसकेकी छु	देखिन्छ
देखिएको छैन	देख्छ	देख्छु	देखाउँदैनन्
दोहो-य्याउन्न	धान्नुपर्छ	धुनुपर्छ	निदाउँछे
निदाएको छ	निल्छे	निहरिनुपर्छ	नुहाउनुपर्छ
परेका छन्	परेको छ	परेको छैन	पस्दैन
पछ्याएको छु	पर्छ	पर्छन्	पढ्छु

पढ्दै छ	पढ्नुपर्दैन	पढेका छन्	पढाइ दिनुपर्छ
पढाउनुपर्छ	पर्दछन्	पर्दैन	पस्किन्छु
पच्दैन	पचाइदिनसक्छु	पकाउँछु	पग्लेकै छैन
पर्खनुपर्दैन	पर्छ	पर्छस्	पार्नुपर्छ
पालिएको छ	पाउँछ्यौ	पाउँदैन्	पाउँदैन्
पाउन्न	पाएकी छु	पिराउँछ	पिराउनुहुन्न
पुगिसक्छ	पुगिन्छ	पुग्छ	पुग्छन्
पुगेको छ	पुच्याइदिन्छु	पुच्याउँछ	पुच्याउनु पर्छ
पुच्याउनै छ	पोल्छ	पोल्नुपर्दैन	पोख्छे
फस्दिन्न	फर्किन्छ	फर्किनुहुन्न	फ्याँक्छ
फाल्छे	फुटेका छन्	फुकेको छैन	फेरिदैन
फैलिएको छ	फोर्नुपर्छ	बस्छु	बस्छ
बस्छे	बस्नुभएको छ	बस्नुप्यो	बस्नुपर्छ
बस्नुहुन्छ	बस्यौ	बसेका छन्	बसेको छ
बसेकी छ	बसेकी होइन	बसालेका छन्	बसालेकी छु
बढ्छ	बढ्छन्	बढेको छ	बढ्दै छे
बढ्न सक्छ	बाँच्नुपर्छ	बन्छ	बन्छन्
बनाएका छन्	बनाइदिन्छु	बनाइदिएकी छु	बनाइहाल्छु
बनाउँछ	बनाउनै पर्छ	बनाउनुहुन्छ	बनाएका हुन्छन्
बन्नुपर्छ	बस्दिन्न	बुभिदन	बताउछु
बाँच्दिन	बाँचिहाल्छु	बाँचेकी छु	बाँचेकी छे
बाँच्छ	बाँच्छे	बाँच्दैन	बाँच्नुपर्छ
बाँचेकी छ	बाँचेका हुन्	विराउनुपर्छ	वितिरहन्छ
विग्रिन्छ	विग्रदैछ	बुभ्छु	बुभ्छौं
बुभ्दै छु	बुभ्नु छ	बुभ्केकी छु	बुभ्केकी छे
बुभ्छौ	बुभ्निन्छ	बुभ्निहाल्छु	बेच्छन्
बेहोर्नुपर्छ	बोल्दिन	बोलेका छैनन्	बोल्दैनन्
बोलाइदिन्छु	बोलाउँछन्	बोलाउँछु	बोल्नुभएको छैन
बोल्नुपर्छ	बोल्नुहुँदैन	बोल्नुहुन्छ	बोल्नुहुन्न

वाँचिदन्	वाँचिहाल्छु	वाँचेकी छु	वाँचेकी छे
वाँच्छ	वाँच्छे	वाँचैन	वाँचुपर्छ
वाँधेकी छ	वाचेकी छे	विराउनुपर्छ	वितिरहन्छ
विग्रिन्छ	विग्रदैछ	बुभछु	बुभछौं
बुभदै छु	बुभनु छ	बुभेकी छु	बुभेकी छे
बुभिछौ	बुभिन्छ	बुभिहाल्छु	बेच्छन्
बेहोर्नुपर्छ	बोल्दिन	बोलेका छैनन्	बोल्दैनन्
बोलाइदिन्छु	बोलाउँछन्	बोलाउँछु	बोल्नुभएको छैन
बोल्नुपर्छ	बोल्नुहुँदैन	बोल्नुहुन्छ	बोल्नुहुन्न
भएकै छैन	भएका छन्	भएको छ	भइहाल्छ
भएको छैन	भएकी छु	भएकी छैन	भन्छन्
भनेका छन्	भनेको छ	भनेकी छु	भन्छ
भन्छु	भन्छे	भन्नुभएको छ	भन्नुपर्छ
भन्नुहुन्छ	भइसकेको छ	भइछे	भिर्छे
भिजेछ	भुट्छु	भुलेको छैन	भुल्छन्
भेटिन्छ	मर्छ	मर्छन्	मरिहाल्छे
मर्छिन्	मर्दिन	मर्दिन	मानेकी छु
मान्छ	मान्छन्	मान्दिन	मागछु
मिल्छ	मिल्छन्	मिल्दैनन्	मिल्दैन
मिलाउनुपर्छ	मेट्छे	मेटिन्छ	मेटिएको छैन
रहिछिन्	राख्दिन	राखिदिन्छु	राख्नुपर्छ
राख्नुहुन्न	रुन्छन्	रुचाउँछु	रोएकी छैन
लड्छ्यौ	लत्याएको छ	लगाउँछन्	लान्छ्यौ
लानुपर्छ	लाग्दिनौ	लाउँछु	लागेको छैन
लागछ	लाग्यौ	लाग्दैनन्	लिनैपर्छ
लिइसकेको छ	लुछ्छ	लुक्नुभएको छ	लैजान्छु
लैजान्छौ	ल्याइदिन्छु	ल्याइदिन्छे	ल्याइदिइन
ल्याउँछे	ल्याउँछु	ल्याउँछन्	ल्याउनुपर्छ
ल्याउनुहुन्छ	ल्याएको छैन	सराप्नुहुन्छ	सर्छ

सङ्छ	सम्भन्छु	सम्भिन्छु	सम्भिन
सकिदैछ	सकिदैन	सकिदन	सकिनिथिन्
सकिन्छ	सकिँन	सकिन्न	सकिहाल्छु
सकेकी छैन	सक्छु	सक्छ	सक्छे
सक्छौ	सक्छन्	सक्दैन	सक्दैनौ
सक्दैनन्	सहन्छु	सहन्छौँ	सहन्न
साँचेको छैन	स्विकार्छन्	सिकेका छन्	सिकेको छ
सिक्छे	सिकाउनुपर्दैन	सिकनैपर्छ	सुनेकी छु
सुन्छु	सुन्दैन	सुनाउँछु	सुनाउँछे
सुनिहालिन्छ	सुन्दिन	सुकाइदिन्छु	सुतेको छ
सुत्छु	सुत्छे	सोधिन्	सोच्छु
सोच्नुपर्छ	सोध्छु	हल्लिरहेको छ	हाँस्छ
हाँसेकी छु	हान्छु	हिड्छ	हिँड्छे
हिँड्नुपर्छ	हिँडिहाल्छु	हुँदैन	हुँदैनन्
हुन सक्छ	हुन सक्छन्	हुन्छु	हुन्छ
हुन्छौँ	हुन्छन्	हुन्	हुनुपर्छ
हुनुहुन्छ	हुनुहुन्न	हेर्छु	हेर्नुपर्छ
हेर्नुहुन्न	होइन	होइनौ	होइनौँ
होइनन्	हौँ		

भूतकालिक क्रियापदहरू

अह्नाउनुभयो	अमिल्याउनुपर्थ्यो	अनकनाउँथी	अन्माउनुभएको थियो
अन्माए	अन्माइदिनुभयो	अन्माइसकिएको रहेछ	अह्नाउनुभएको थियो
अस्पटाइरहेकी थिएँ	अस्ताए	अस्ताउनुभएन	अड्याएँ
अड्याएका थिए	आतिएँछु	आर्लेनन्	आइरहे
आइरहेको थियो	आइरह्यो	आइसकेका थिए	आइसकेको थियो
आइसक्यो	आई	आयो	आयो
आयोँ	आइन	आइन्	आइपन्यो
आइपुगिन्	आइपुगियो	आइपुगिन्	आइपुगे

आइपुगेछ	आइपुगेकी थिई	आइपुगनुभयो	आइपुगनुभएको थियो
आइपुगी	आइपुग्यो	आइपुग्ये	आइहाल्थी
आए	आएछ	आएछन्	आउदै हुनुहुन्थ्यो
आउँदै थियो	आएँ	आउँदै थिएँ	आउँदो रहेनछ
आउँनुभयो	आउँथे	आउँथी	आउँथ्यो
आएन	आउनुभयो	आउनुभएछ	आउनुभएन
आउनुभएको थियो	आउनुहुन्थ्यो	आएका थिए	आएको थियो
आएकी थिएँ	उठ्नुभयो	उठ्नुभएन	उठ्यो
उठ्यौँ	उठ्यो	उठे	उठेँ
उठेँछु	उठेन	उठेनन्	उठेकी थिएँ
उठाई	उठाएँ	उठाउनुभयो	उठाएकी थिएँ
उठ्नुभयो	उठ्नु भएन	उठथेँ	उड्यो
उड्यो	उडेँ	उडेका थिए	उडेको थियो
उडायो	उडाइदिनुभयो	उडाइदिई	उडाएँ
उडाउदै थियो	उडाएन	उब्जाउनुपर्थ्यो	उदाइसकेका थिए
उदायो	उमानु थियो	उभाइदिन्थे	उभ्याएकी थिएँ
उछिन्नुभयो	उठिसक्नुभएको थियो	उब्जिन्नथ्यो	उब्जियो
उब्जिएको थियो	उम्रिए	उम्लिदै थियो	उम्लियो
उभिन्न	उभिनुपर्‍यो	उभिइरहेँ	उभिई
उभियो	उभिए	उभिएँछु	उभिएका थियौँ
उभिएकी थिइन्	उभिएकी थिएँ	उफ्रिदै थियो	उक्लिदै थिए
उक्लिदै थिएँ	उक्लिन्थेँ	उल्यो	उत्रे
उचालियो	उचालिएको थियो	उचाल्नुभयो	उचाल्यो
उकालेँ	उतारेकी थिई	उतारिदिनुभयो	उतार्थेँ
ओछ्याइ दिनुभयो	ओछ्याएँ	ओढाइदिनुभयो	ओढाइदिँ
ओइरिए	ओइलाए	ओइलाएका थिए	ओच्छ्याइदिँ
कराइरहेको थियो	कराइरहन्थेँ	करायो	कराइन्
कराइहाल्नुभयो	कराइहाल्यो	कराए	कराएँ
कराएँछु	कराउँदो रहेछ	कराउँनुभयो	कराउँथ्यो

कराउनुहुन्थ्यो	कस्नुभयो	कसैं	कछेट्नुभयो
कटे	कटाएँ	कमाउनुभयो	कङ्कियो
कहालिन्ये	कन्याउँथी	कसिनुभयो	कसियो
कसिएँ	काट्नुभयो	काट्यौ	काट्थे
काटैं	काटेका थिए	काटेका थिएनन्	काह्थे
काम्दै थियो	काटियो	कामिरहेकै थियो	कामिरहेको थियो
कामिरहेकी थिएँ	किनैं	किन्यो	किनिदिनुभएको थियो
कुटाउँथे	कुदैं	कुदनुहुन्थ्यो	कुच्चियो
कुच्याई	कोरैं	कोरिए	कोक्कदै थिए
कोक्यायो	कौसाल्नु थियो	खस्यो	खस्यौँ
खस्थे	खसे	खसेनन्	खसेको थियो
खसालिदिनुभयो	खनेँ	खन्यौ	खन्यायो
खन्याएँ	खनिए	खपैं	खसिनुभयो
खटिन्थ्यो	खटिए	खटेका थिए	खाँदै थियौँ
खाँदै थिएँ	खाँदियो	खाँदिए	खाने भयो
खानुप्यो	खानुपर्थ्यो	खानुहुन्थ्यो	खान्थे
खान्थैं	खान्थ्यौँ	खाई	खायो
खायौँ	खाए	खाएँ	खाएन
खाएनौँ	खुन्खुनाएको सुनियो	खुवाइदिए	खुवाएँ
खुवाउँथे	खुवाउनुप्यो	खुवाउनुहुन्थ्यो	खुम्चिएका थिए
खुले	खुलेन	खुलेका देख्ये	खुल्दै आए
खुल्दै थिए	खुल्न सकेन	खुल्यो	खुल्यो
खेलिरहन्थ्यो	खेले	खेल्दै थिए	खेल्यो
खेल्ये	खेल्यो	खेल्यौँ	खोसेकी थिएँ
खोजे	खोजैं	खोजेका हुख्ये	खोजेकी थिएँ
खोज्दै थियो	खोज्दै थिए	खोज्दै थिएँ	खोज्दै हुनुहुन्थ्यो
खोज्दैनथे	खोज्नुभयो	खोज्नुप्यो	खोज्नुहुन्थ्यो
खोजी	खोज्यो	खोज्यैं	खोज्यी
खोज्यो	खोज्यौँ	खोसिँदै थिए	खोलिदिई

खोले	खोलुभयो	खोल्यो	गरे
गरेछ	गरेछौं	गरें	गय्यो
गय्यौ	गय्यौं	गदै रहेछन्	गदै थियो
गदै थियौं	गदै थिए	गदै थिएँ	गदै हुनुहुन्थ्यो
गदै नथे	गदोरहेछ	गदा रहेछन्	गरेन
गरेनौं	गरेनन्	गरेकै थिई	गरेका थियौं
गरेका थिए	गरेको थियो	गरेकी रहँछु	गरेकी थिई
गरेकी थिइन्	गरेकी थिएँ	गरायो	गराइदिनुभयो
गराइदिई	गराइदियो	गराइयो	गराए
गराउँथे	गराउनु थियो	गराउनुभयो	गर्ने रहेछ
गर्नु थियो	गर्नुभयो	गर्नुभएछ	गर्नुभएन
गर्नुभएको थियो	गर्नुभएको थिएन	गर्नुप्यो	गर्नुपर्ने भयो
गर्नुपथ्यो	गर्नुहुन्थ्यो	गर्नैप्यो	गन्दै थिएँ
गरिरहँ	गरिरहेको थियो	गरिरहेकी थिएँ	गरिरह्यो
गरिरह्यौं	गरिसके	गरिसकें	गरिसकेकी थिएँ
गरिसक्यो	गरिछ्छाइयो	गरिदै थियो	गरिनँ
गरिन्नथ्यो	गरिन्थ्यो	गरिदिनुभयो	गरिदिनुप्यो
गरिदिन्थे	गरिदियो	गरिदिएँ	गरियो
गरिएन	गरिएको थियो	गम्किन्थ्यो	गनिए
गइसक्नुभएको थियो	गई	गयो	गयौ
गयौं	गइन	गइन्	गइनँ
गइहालनुभयो	गइहालनुप्यो	गइहाल्यो	गए
गएछ	गएँ	गएन	गएनन्
गएको थियो	गएकी थिई	गएकी थिइन्	गएकी थिएँ
गर्थे	गर्थी	गर्थ्यौं	गर्थ्यौं
गज्यौं	गरी	गाड्थे	गाढें
गांसे	गाडिएका थिए	गानिएर आयो	गाल्यो
गार्थी	गिरे	गुञ्जन्थे	गुम्स्याएँ
गुम्यो	गुँडुल्किनुभएको थियो	गुँडुल्किएँ	गुन्थो

गुञ्जियो	गुडिरह्यो	गुम्सियो	घटे
घटाइरह्यो	घन्किएको थियो	घर्किएँ थियो	घटिसकेका थिए
घिच्चिँदै थिए	घुसार्थे	घुमे	घुम्दै थिए
घुमायो	घुम्यो	घुम्थे	घुस्रिई
घुमिरहेका थिए	घेरेको थियो	घोटें	घोप्ट्याइदिँ
घोरिँदै हुनुहुन्थ्यो	घोरियो	घोप्टिनुभयो	घोकें
चराइरहेका थिए	चस्के	चस्कन्थे	चटारियो
चटारिए	चढ्दै थिएँ	चढ्यो	चढेकी थिएँ
चम्के	चस्किरहेकै थिए	चस्किन्थे	चम्किएको थियो
चलिरहे	चलिरहेकै थियो	चलिरहेकै थिए	चलिरहेको थियो
चलिरह्यो	चर्कियो	चले	चलेन
चलेकै थियो	चलेको थियो	चल्दै थियो	चल्दै थिए
चल्दैन	चल्दैनथ्यो	चलाइदियो	चलाउँथे
चलाउनुपर्थ्यो	चल्न थाल्यो	चल्यो	चल्थे
चल्थ्यो	च्यातिएको थियो	चह्याएका थिए	चह्याएको थियो
चाट्यौँ	चाहिन्यो	चाहियो	चाहें
चाहान्थें	चाहन्नन्	चाहन्नं	चाहन्थे
चिँदै हुनुहुन्थ्यो	चिनेकी थिई	चिनेकी थिइनं	चिनुभयो
चिनाइदिनुभयो	चिनाएँ	चिनुभएन	चिन्थे
चिसियो	चिन्दिनथें	चिनिन्थे	चिनिए
चिनिहालें	चिलिदिए	चिच्याउनुभयो	चिहाइरहें
चिहाएँ	चिहाउँथे	चिर्थ्यो	चिनिनुहुन्थ्यो
चुसाउँदै हुनुहुन्थ्यो	चुट्नुहुन्थ्यो	चुठाउनुभयो	चुहिन्यो
चुहिएनन्	छरें	छटपटायो	छटपटाएँ
छटपटियो	छटपटिएकी थिएँ	छड्किँदै थियो	छर्के
छरिन्थ्यो	छाड्यो	छाडे	छाडें
छाडेनन्	छाडेको थिएन्	छाडेकी थिइनं	छाडी
छामें	छाम्नुभयो	छान्नुभयो	छाप्यौँ
छाइसकें	छाइदिनुभयो	छाइदिन्थे	छाइदिँ

छाडियो	छ्यापिदिउँ	छिराउँ	छिरलिन्थ्यो
छिरलियो	छिपेन	छिनिन्थ्यो	छिनियो
छिन्किएका थियौं	छिप्पिदै थियो	छिर्थे	छुट्यो
छुटेको थियो	छुटिरहेकै थियो	छुटिरहेको थियो	छेकियो
छेकिए	छेकिहाले	छोडनुभयो	छोड्यो
छोडे	छोपेको थियो	छोडिदियो	छोडिदिउँ
छोडिदियौं	छोडियो	छोप्नुभयो	छोपिहाले
छोएको थिएन	जम्यो	जँच्यो	जन्मे
जन्मेनन्	जन्मेकै थिएन	जन्मेकी थिई	जन्माउनुभयो
जन्मी	जन्म्यो	जन्मियो	जलिसकेको थियो
जले	जलेन	जलाउँ	जाँदैन थिए
जाँदैनथे	जानेरहेछन्	जानें	जानेकै थिइन
जान्दथे	जान्दर्थे	जान्दथी	जानुभो
जानुभयो	जानुप्यो	जानुपर्ने थियो	जानुपर्थ्यो
जान्यौ	जानुहुन्थ्यो	जान्थे	जान्थे
जान्थ्यो	जान्थ्यौं	जानिसकेकी थिएँ	जान्दिनर्थे
जानिनँ	जाइलागनु भयो	जिस्क्यायो	जिस्क्याए
जिस्क्याउँथेँ	जिल्लिनुभयो	जिल्लिएँ	जुरेको थिएन
जुराइदियो	जुराइयो	जुटनुभयो	जुटेँ
जुटाउनु थियो	जुधे	जुर्थ्यो	जोडनुभयो
जोडिरह्यो	जोतिरहेका थिए	जोत्यो	जोगाएर राख्ये
जोगाउनु थियो	भरे	भरेकै थिएन	भस्कायो
भन्थ्यो	भड्कारेँ	भमभमाउँथ्यो	भरिनँ
भरिहाले	भस्किएँ	भर्थे	भकाउँदै थिएँ
भान्यो	भार्थी	भिँगल्लै थिई	भिकेँ
भिक्दै थिएँ	भुराउँथे	भुण्ड्याईदियो	भुण्ड्याइदिउँ
भुण्ड्याइदिएका थिए	भुण्ड्याएँ	भुण्ड्याउँथेँ	भुण्ड्याउनुहुन्थ्यो
भुण्डिरहेको थियो	भुण्डिएका थिए	भुण्डिएको थियो	भुम्मिन्थे
भुम्मिए	भुम्मिन्थ्यो	भुलिरहेको थियो	

भोलिएका थिए	भोलिएको थियो	ट्यो	टुट्यो
टटाए	टकटक्याएँ	टकटक्याउन थाल्यौँ	टहलिरहेँ
टारें	टाँस्रै हुनुहुन्थ्यो	टाँसिराख्ये	टाँसिन थाल्यो
टाँसिएँ	टुक्रिसकेको थियो	टेकेको थियो	टोलाउँथे
टोकिदियो	टोलाइरहेँ	टोके	टोकेछ
टोक्यो	ठम्यायो	ठम्याएन	ठम्याउनुभयो
ठानें	ठानेकी थिएँ	ठान्नुभयो	ठान्यो
ठान्थे	ठान्थेँ	ठानिनँ	ठानिन्थी
ठानिइरहे	ठानियो	ठोकियो	ठोकिए
डराइनँ	डराएँ	डराउँथे	डराउँथ्यो
डराएको थियो	डराउथेँ	डढे	डढेँ
डढिसके	डढिसकेको थियो	डाक्नुभयो	डाक्नुहुन्थ्यो
डुबे	डुबाएन	डुब्यो	डुल्दै थिएँ
डुलाउँथे	डुल्ये	ढलिरह्यो	ढल्किसकेका थिए
ढले	ढल्यो	ढपक्याइदिएँ	ढाँट्नुपथ्यो
ढालिसक्यो	ढालिदियो	ढाकिएको थियो	ढोग्दै थिएँ
ढोगिदिएँ	ढोगेँ	ढोगनुपयो	तसेकी थिएँ
तड्ग्रिदै आई	तड्ग्रिई	तर्सिएकी थिएँ	तम्सिँदै थियो
तताइसकिएको थियो	तताएँ	तानें	तान्दै हुनुहुन्थ्यो
तान्नुभएन	तान्थे	तानिरहनुहुन्थ्यो	तानिसकिएका थिए
तानिएका थिए	तिखारें	तुल्यायो	तेर्सिए
तोकिदिएनन्	तोकियो	तोकिएको थियो	थरथरायो
थन्क्याइराखेकी थिएँ	थपेँ	थपथपाइरहनुभएको थियो	थपथपाउनुभयो
थपिदियो	थपिदिए	थपिदिएँ	थपिए
थलिई	थच्चिए	थापेँ	थाप्नुभयो
थामिएन्	थालिसकेको थियो	थालिसकेकी थिई	थालिसकेकी थिएँ
थालिन्	थालियो	थालिहाल्यो	थाले
थालेछु	थालेछ	थालेछन्	थालेँ
थालेका थिए	थालेको थियो	थालेकी थिएँ	थाल्नुभो

थाल्नुभयो	थाल्नुभएको थियो	थाली	थाल्यो
थाल्यौं	थाल्यो	थिई	थियो
थियौं	थिइन्	थिइन्नं	थिए
थिएँ	थिएन	थिएनन्	थुपाऱ्यो
थुनिनुभएको थियो	थुप्रिन्थे	थुप्रिए	दल्दै थिएँ
दगुरे	दगुरें	दगुरी	दगुऱ्यो
दबायो	दगुऱ्यौं	दगुर्नुभयो	दगुर्नुपथ्यौं
दगुर्नुहुन्थ्यो	दगुर्थे	दगुर्थी	दिनसक्थे
दिनुभयो	दिनुभएछ	दिनुभएको रहेछ	दिनुभएको थियो
दिनुपऱ्यो	दिनुपथ्यौं	दिनुहुन्नथ्यो	दिनुहुन्थ्यो
दिन्थे	दिइरहेको थिएन	दिई	दियो
दिइन	दिइन्नं	दिइयो	दिइएको थियो
दिए	दिएँ	दिएन	दिएका थिए
दिएको थियो	दिएकी थिइन्नं	दुखेको थिएन	दुख्दैनेथे
दुखाइन्	दुख्यो	दुख्थे	देखिदनेथे
देखिनुभयो	देखिनं	देखिन्थे	देखिन्थी
देखिन्थ्यो	देखिई	देखियो	देखिइन
देखिए	देखिएन	देखिएनन्	देखिएको रहेछ
देखिएको थियो	देखे	देखें	देखेन
देखेनन्	देखेकै थिइन	देखेको थियो	देखेकी थिई
देखेकी थिएँ	देखायो	देखाइन	देखाउँथ्यो
देखाउनुभयो	देख्नुभयो	देख्नुभएछ	देखी
देखेकी थिई	देख्यो	देख्यौ	देख्यौं
देख्थे	देख्थें	दोहोऱ्याउँथ्यौं	दोहोऱ्याउन्नं
दौडे	दौडाएँ	दौडिरहेको थियो	धम्क्याएँ
धकेल्यो	धपायो	धसिएको थियो	धुनुपऱ्यो
धुन्थे	धुमिन्थ्यो	धुइरिन्थ्यो	धुइरिन्थे
धोइरहेका थिए	धोइदिनुभएको थियो	धोएका थिए	नबोलेका रहेछन्
नकारिनं	नाँच्दै थिए	नाचिरहेको थियो	नाच्यो

नाच्थे	निस्के	निस्कें	निस्केन
निस्कनुभयो	निस्कन्थे	निस्की	निस्क्यो
निसास्सिएँ	निदाइसकेका हुन्थे	निदाइसकेकी थिई	निदाएँछु
निदाउँथ्यो	निदाएनन्	निभ्दैनथ्यो	निभाइसकेका थिए
निँस्के	निफन्दै थिई	निस्कनुभयो	निस्कन्थे
निस्कन्थ्यो	निस्कियो	निस्कियौँ	निखिए
निलें	निलेंछु	निली	नियालें
निकालियो	निकाले	निकालें	निकाल्नुभयो
निकाल्यो	निकाल्यें	निकाल्थ्यो	निखन्थो
निहुरे	नुहाइसके	नुहाउँथें	नुहाउनुहुन्थ्यो
परे	परेछ	पच्यौ	परेन
पच्यो	परेको थियो	परेको थिएन	पस्नुभो
पस्नुभयो	पस्नुभएको थियो	पस्यो	पस्यौँ
पस्कें	पसे	पसेछ	पसेँ
पसेन	पसेनन्	पसेको थियो	पसेकी थिइन्
पसी	पच्यो	पछारिदिनुभयो	पछारिदियो
पछार्थें	पठायो	पठायौँ	पठाइदिएँ
पठाइयो	पठाएँ	पठाउँथे	पठाउनुभयो
पठाउनुभएको रहेछ	पठाउनुभएको थियो	पठाएका थियौँ	पठाएको थियो
पड्किदै थियो	पड्किन थाल्यो	पड्किन्	पड्के
पढ्दै थिए	पढ्दै गएँ	पढ्नुपच्यो	पढ्यो
पढ्थे	पढें	पढेन	पढेकी थिई
पढाउँदै थियो	पढाएकी थिई	पढनुभयो	पढें थियो
पर्नुभयो	पन्छाइन्थ्यो	परिरह्यो	परिसकेछ
परिसकेका थिए	परिसक्यो	परिसक्यो	परिदिएँ
परियो	पुरिए	पस्किएको थियो	पसियो
पढिरहन्थ्यो	पढिरहेका थिएँ	पन्छिन्थे	पन्छियो
पन्छिएको थियो	पल्टिरहन्थे	पल्टियो	पल्टिएँ
पखिन	पल्टाएँ	पल्टाउथ्यो	पलायो

पलाउँथ्यो	पचाएँ	पुकारें	पुकारिदिएँ
पकाइन्थ्यो	पकाइएको थियो	पकाएँ	पकाउँदै थिए
पकाउँथे	पकाउनुभयो	पकाउनुपर्थ्यो	पकाउनुहुन्थ्यो
पकाएका थियौं	पकाएको थियो	पक्यो	पत्याएँ
पखाल्दै हुनुहुन्थ्यो	पर्थे	पर्थ्यो	पगिलयो
पगिलएँ	पारेछन्	पारें	पारेकी थिई
पारेकी थिइनँ	पान्यो	पान्यौ	पानुभयो
पारिसकेछ	पारिसकेका थिएँ	पारिसक्यो	पारिन्थ्यो
पारिदिनुभयो	पारिदियो	पारिएको थियो	पालिएका थिए
पाकिरहेको थियो	पाकिरहेको हुनुपर्थ्यो	पाकिरह्यो	पाई
पायो	पायौं	पाइनँ	पाइन्थ्यो
पाइएन	पाइहालिन्	पाएछ	पाएँ
पाउँदैनेथे	पाउँथे	पाउनुभयो	पाउनुपर्थ्यो
पाएको थियो	पाएकी थिएँ	पाके	पाक्यो
पाक्यो	पार्थे	पार्थ्यो	पाउँथी
पाइनँ	पिरोल्दै थियो	पिरोल्न थाल्यो	पिरोल्थी
पिराइरहेकी थिएँ	पिराउँदैनेथ्यो	पिटनुभएको थियो	पिएँ
पुच्छिदिनुभयो	पुगिसकेछ	पुगिसक्यो	पुगिन्थ्यो
पुगिगयो	पुगिहाले	पुगिहालें	पुगिहालनुभयो
पुगिहाल्यो	पुगे	पुगेछ	पुगेछन्
पुगेँ	पुगेन	पुगेका थियौं	पुगेको थियो
पुगेको थिएँ	पुगेको थिएन	पुगेकी थिई	पुगेकी थिइनँ
पुगेकी थिएँ	पुगनुभयो	पुगनुपर्थ्यो	पुगनु थियो
पुगी	पुगीसकी	पुग्यो	पुग्यौं
पुग्थे	पुग्थें	पुग्थी	पुग्थ्यो
पुग्थ्यौं	पुग्याए	पुग्याउँथे	पुग्याउनुपर्न्यो
पुग्याउनुपर्थ्यो	पुग्याउथ्यो	पुछ्नुभयो	पुछें
पोलिरहेका थिए	पोलियो	पोल्यो	पोल्य्यो
पोल्दै हुनुहुन्थ्यो	पोख्नुपर्ने थियो	फन्कें	फन्क्यो

फर्किनुभयो	फर्किन्थे	फर्के	फर्कनुभयो
फर्कनुभएको थिएन	फकाउँदै हुनुहुन्थ्यो	फर्की	फर्क्यो
फालिदियो	फालिदिइन्	फालिदिउँ	फालेको रहेछ
फाल्दै हुनुहुन्थ्यो	फाल्नु थियो	फ्याँकियो	फिर्नुभयो
फुट्दैन्थ्यो	फुट्यो	फुट्थे	फुटे
फुटाइदियो	फुटाइदिइन्	फुकिरहनुभयो	फुकिरहनुभएको थियो
फुकिदिनुभयो	फुल्यो	फुल्यायो	फुल्याउनु थियो
फुल्याउनुभयो	फुल्यो	फुक्दै हुनुहुन्थ्यो	फुक्काल्दै थिएँ
फुकायो	फुकाइन्	फुकाइदिनुप्यो	फुकाउनुभयो
फुक्नुभयो	फुसफुसाउनुभयो	फेरें	फेराइदिनुभयो
फेराइयो	फेराउँदै हुनुहुन्थ्यो	फेथें	फैलियो
फैलिएको थियो	फैलाउँ	फोइन्	बस्नुभयो
बस्नुभएको थियो	बस्नुप्यो	बस्नुहुन्थ्यो	बस्यो
बस्यौ	बस्थे	बस्थें	बस्थ्यो
बसे	बसैं	बसेनन्	बसेका थियौँ
बसेका थिए	बसेकी थिई	बसेकी थिएँ	बसाले
बसालें	बसाल्नुभयो	बसाउनुभयो	बसी
बस्यो	बगे	बटारिन्थ्यो	बटार्थे
बडबडाउँ	बढ्यो	बढेको रहेछ	बढेको थियो
बढायो	बदलिदिनुभयो	बदलियो	बदलिए
बदलें	बदल्नुभएको थिएन	बँचेन	बने
बनेँ	बनेकै थिएन्	बनेका थिए	बनेको थियो
बनेकी थिएँ	बनाइसकेको रहेछ	बनायो	बनाइन्थ्यो
बनाइदिनुभएको थियो	बनाइदिन्थे	बनाइदियो	बनाइएको थियो
बनाए	बनाएँ	बनाउँथे	बनाउनुप्यो
बनाउनुपथ्यो	बनाएकी थिएँ	बनी	बन्यो
बन्थ्यो	बज्यो	बजेनन्	बजेको थियो
बजायो	बजाइदियो	बजाउँथे	बजाउनुभयो
बज्यो	बज्थे	बसिरहें	बनिसकेको थिएन्

बजिरहे	बगिरहे	बलें	बल्यो
बचाउनु थियो	बचाउनुपन्यो	बताए	बताएँ
बताउंदै हुनुहुन्थ्यो	बताउनुभयो	बगे	बगेका थिए
बगाई	बग्न थाले	बग्ने थिएनन्	बग्न्यो
बन्यो	बनाएकी थिएँ	बम्किनुभयो	बाँड्थी
बाँड्नुथ्यो	बाँधिसकेकी रहिछिन्	बाँधिसक्नुभएको थियो	बाँधिदिनुभयो
बाँधियो	बाँधिएका थिए	बाँधिएको थियो	बाँधिहाल्नुभयो
बाँचे	बाँच्नु थियो	बाँध्नुभयो	बाँध्यो
बाफियो	बालें	बाल्नुभएको थियो	बाल्यें
बाउँडियो	बिराएकी थिई	बिसेकी थिएँ	बिसाई
बिसाएँ	बिभयो	बिभ्ये	बिछ्यायौँ
बिछ्याइए	बिछ्याइएको थियो	बिटुलिएँ	बिभ्ने
बिसिसकेँ	बिसिसन्थे	बितिरहेको थियो	बितिसकेछन्
बितिसकेको थियो	बितिसक्यो	बितिहाली	बितिहाल्यो
बितिहाल्यो	बिग्रियो	बिउँभाइदिए	बिउँभ्ने
बिउँभन्थे	बिते	बितेको थियो	बित्दै थियो
बित्दै थिए	बिताई	बिताएकै थिइन्	बिताएकी थिएँ
बित्नुभयो	बित्यो	बिगारिदियो	बिगार्थे
बिथोलेको थियो	बिदेशिएका थिए	बुभ्नेकी थिएँ	बुभ्दै गर्नुपन्यो
बुभ्दै गएँ	बुभ्दैबुभ्निनँ	बुभ्दैनथ्यो	बुभ्नुभयो
बुभ्नुभएन	बुभ्भ्यो	बुभ्भ्यौ	बुभ्भ्यें
बुभ्भ्यो	बुभ्भैं	बुभ्भेन	बुभ्भेनौ
बुभ्भेकै थिइँन	बुभ्भेको थिएन	बुभ्भेकी थिई	बुभ्भेकी थिइँन
बुभ्भेकी थिइँन	बुभ्भेकी थिएँ	बुभ्भौ	बुभ्भायो
बुभ्भाउंदै थियौँ	बुभ्भाउँथ्यो	बुभ्भिनौ	बुभ्भिनथें
बुभ्भिन्	बुभ्भिन्नँ	बुभ्भिन्थ्यो	बुभ्भियो
बुभ्भिएन	बुभ्भिहालिन्थ्यो	बुभ्भिहालें	बुभ्भिहाल्नुभयो
बेर्नुभयो	बेर्चेँ	बेर्रेँ	बेर्च्यौ
बेर्थे	बेर्थ्यौ	बोलिनँ	बोलें

बोल्दा रहेछन्	बोलायो	बोलाइएको थियो	बोलाउँथे
बोलाउनुभयो	बोलाएकी थिइन्	बोल्नुभो	बोल्नुभयो
बोल्नुभएन	बोकें	बोक्नुभयो	बोक्नुप्यो
भरें	भयो	भने	भनेँ
भनेको थियो	भनेकी थिई	भनेकी थिएँ	भनेथें
भर्नुपर्थ्यो	भन्दैनथे	भन्नुभयो	भन्नुभएको थियो
भन्नुहुन्थ्यो	भनी	भन्यो	भन्यौँ
भन्थे	भन्थें	भन्थी	भन्थ्यो
भरिँदै थिए	भरिन्न	भरिदिनै प्यो	भरिदिई
भरियो	भरिए	भरिएका थिए	भरिएका हुन्थे
भनिरहनुभएको थियो	भनिन्	भनी	भनिन्थ्यौँ
भनिदिँएँ	भनियो	भनिँएँ	भनिहाल्नुभयो
भइरहे	भइरहेको हुन्थ्यो	भइरहन्थ्यो	भइसके
भइसकेका थिए	भइसकेको रहेछ	भइसकेको थियो	भइसकेकी थिई
भइसकेकी थिएँ	भइसक्यो	भई	भयो
भयौँ	भइन्	भइनँ	भइगो
भइहाली	भइहाल्यो	भइहाल्ये	भइहाल्यो
भए	भएछ	भएँ	भएन
भएनछ	भत्कायो	भएनन्	भएका थिए
भएको थियो	भएको रहेछ	भएको छैन	भएको थियो
भएको थिएन	भएकी थिई	भएकी थिएँ	भदैँ हुनुहुन्थ्यो
भाँचे	भाँच्नुभयो	भागोको हुनुपर्थ्यो	भाग्यो
भिरेकी थिएँ	भिजेछ	भिजेका थिए	भिजेको थियो
भिजाउनुपर्थ्यो	भिज्यो	भिजिसकेकी थिई	भुन्नुनाएँ
भुटिन्थे	भुलिसकिन्थ्यो	भुल्दिनथें	भुलें
भुल्नुहुन्नथ्यो	भुतभुताई	भेट्यो	भेटेछ
भेटें	भेटनुभयो	भेटिनँ	भेटिन्थे
भेटियो	भेटिए	भेटिएन	भेटिएनन्
भेटिएनन्	भैसक्यो	भोगें	भोग्यो

भ्याइन्नं	भ्याएँ	भ्याएन	भ्याएकी थिएँ
मरे	मरी	मच्यो	मच्यौ
मडारियो	मडारिएर आयो	मडारिएकै थियो	मडारिएको थियो
मच्चियो	मर्किएको थियो	मर्दै गयो	माच्यो
माच्यौ	माभनुभयो	माड्दै थिएँ	माभ्कै
मानें	मानेनन्	मानेको थिएन	मानेकी थिएँ
मानुभयो	मान्दै थिएँ	मान्दैनथ्यो	मान्नुभएन
मान्नुपच्यो	मान्नुपर्थ्यो	मान्यो	मान्थेँ
मान्थ्यो	मारिदिनुभयो	मारिदिएँ	मारियो
माडिन्थ्यो	मानिनँ	मानिन्थे	मार्थे
मानिन्थी	मानिन्थ्यो	मानिएन	मार्गे
मागेकी थिएँ	मागनुभयो	मागथेँ	मिल्दैनथे
मिसिन्थ्यो	मिसिएका थिए	मिसिएको हुनुपर्थ्यो	मिलिहाल्यो
मिलेन	मिलेनछ	मिलेनन्	मिल्दै रहेछन्
मिल्दैनथ्यो	मिलायौ	मिलाइदिनुभयो	मिलाइदिए
मिलाइएको थियो	मिलाउँदै हुनुहुन्थ्यो	मिलाउनुभयो	मिलाउनुभएको थियो
मिल्यो	मिल्थे	मिल्यो	मिचें
मुरमुरियो	मुस्कुरायो	मुण्ट्याएन	मुजुराए
मेटाइदियो	मोडिए	रसायो	रसाए
रमायो	रमायौ	रमाउँदै थिएँ	रमाएकी थिएँ
रन्थिए	रन्किनुभो	रन्कियो	रल्लिरहेका थियौ
रतिएकी थिई	रतिएकी थिएँ	रहिछु	रहिछ
रहिछे	रहिछिन्	रहे	रहेछु
रहेछ	रहेछौ	रहेछौँ	रहेछन्
रहें	रहेन	रहेनछु	रहेनछ
रहँदैनथे	रहनुभयो	रहन्नथ्यो	रही
रह्यो	रह्यौ	राखिन्	राखिन्थ्यो
राखिदिनुभयो	राखिदिन्थे	राखिदियो	राखिदिए
राखिदिएँ	राखियो	राखिएको रहेछ	राखे

राखें	राखेका थिए	राखेकी थिएँ	राख्नुभयो
राख्नुभएको थियो	राख्नुपऱ्यो	राख्नुहुन्थ्यो	राखी
राख्थे	राख्थें	रिसाउनुभयो	रित्याउनुभयो
रूमलिइरहे	रूमलियो	रूमलिएँ	रूनुभयो
रूनुपऱ्यो	रून्थें	रूचाउँदैनथे	रूचाउँथी
रूचाउँथ्यो	रोकियो	रोकिएको थियो	रोकिएको थिएन
रोइरहेका थिए	रोई	रोइछन्	रोप्यौँ
रोयो	रोयौँ	रोइन्	रोइनँ
रोएँ	रोएकी थिइन्	रोक्नुभएको थियो	रोक्यो
रोजें	रौसिन्थे	लड्नुभयो	लड्यौँ
लडें	लडाइदियो	लकपकाएँ	लतारिए
लतारिएँ	लतारिएकी थिएँ	लतपतिएको थियो	लगे
लगेको थिएन	लगाई	लगायो	लगायौँ
लगाइन्थ्यो	लाग्थ्यो	लगाइदिनुभयो	लगाइदिनुहुन्थ्यो
लगाइदियो	लगाइदिए	लगाइदिएँ	लगाइयो
लगाइहाल्यो	लगाइहाल्ये	लगाए	लगाएँ
लगाउँदैनथे	लगाउँथे	लगाउनै पऱ्यो	लगाउनुभयो
लगाउनुभएको थियो	लगाउनुपर्थ्यो	लगाउनुहुन्थ्यो	लगाएको थियो
लगयो	लजाइन्	लुटिएको थियो	लडिहाल्यौँ
लुकिरहन्थें	लगिन	लगिदिएको थियो	लगिदिएकी थिई
लगियो	लानुपऱ्यो	लान्थे	लागिरहेछ
लागिरहेको थियो	लागिरह्यो	लागिसकिन्	लागिसकेकी थिएँ
लागिसक्नुभएको थियो	लागिसक्यो	लागिन्	लागिनन्
लागिगो	लाएँ	लाएथें	लागे
लागेछ	लागें	लागेन	लागेन्
लागेका थिए	लागेको थियो	लागेकी थिएँ	लाग्छ
लाग्दै थियो	लाग्नुभयो	लाग्नुभएको थियो	लागी
लाग्यो	लाग््यौ	लाग्थे	लाग्थ्यो
लिनुभयो	लिनुहुन्थ्यो	लिपें	लिई

लियो	लिए	लिएँ	लिएनौँ
लुछदै थिए	लुट्यो	लुकाइदिएछ	लुटपुटिन्थ्यो
लुकाइएको थियो	लुक्थेँ	लेखिएको थियो	लेखेँ
लेख्नुभएको थियो	लेख्नुथियो	लैजादो रहेछ	लैजान्थे
ल्यायो	ल्याइन्थ्यो	ल्याइदिनुभएको थियो	ल्याइदिँ
ल्याइयो	ल्याइएको थियो	ल्याए	ल्याएछ
ल्याएँ	ल्याउँथे	ल्याउनुभयो	ल्याउनुभएको रहेछ
ल्याउनुभएको थियो	ल्याएनन्	ल्याउनुपर्थ्यो	ल्याएका थिए
ल्याएका हुन्थे	ल्याएको थियो	ल्याएकी थिएँ	ल्याउथे
लोपारिदिनुभयो	वैलाए	सच्यो	सच्यौँ
सघाइरहनुभएको थियो	सघाई	सघाउँथ्यौँ	सड्काइदियो
सम्भयो	सम्भेँ	सम्भाएँ	सम्भाउँनुभयो
सम्भाउँथे	सम्भाउनुभएको थियो	सम्भनुभयो	सम्भन्थेँ
सम्भकी	समायो	समाउनुभयो	समात्यो
सम्हालिदै हुनुहुन्थ्यो	सम्हालिनुभयो	सम्हालिँ	सम्हालेँ
सम्हालेकी थिएँ	सम्हाल्नु थियो	सकिसक्थे	सकिदन्थेँ
सकिन	सकिने रहेछ	सकिने भयो	सकिनँ
सकिन्न	सकिन्नथ्यो	सकियो	सकिए
सल्कियो	सल्ट्यो	सलबलाए	सल्केछ
सल्काए	सल्काउनुभयो	सके	सकेँ
सकेन	सकेनौँ	सम्भन्थे	सकेकी थिइन्
सकेकी थिइन्	सक्नुभयो	सक्नुहुन्थ्यो	सकपकाएँ
सक्यो	सक्थेँ	सक्थी	सरिहाल्यो
सम्भ्रदै थिएँ	सम्भ्रनँ	सक्थ्यो	सगबगाए
सम्हालिए	सहँदै थियौँ	सरें	सक्दैनथे
सक्दैनथे	सरेका थियौँ	साट्थे	सार्थे
स्याहारनुप्यो	सिंगारियो	सिए	सिउँथे
सिकेछ	सिकेँ	सिकेकी थिई	सिकायो
सिकाइदिनुभयो	सिकाइदिनुभएको थियो	सिकाइदिनुहुन्थ्यो	सिकाइदिई

सिकाइदियो	सिकाइदिएकी थिएँ	सिकाएँ	सिकाउनुभयो
सिक्यो	सिक्यें	सुनेँ	सुनेकै थिइनेँ
सुनेकी थिएँ	सुन्दै थिएँ	सुन्दै हुनुहुन्थ्यो	सुनाएँ
सुनाइन्	सुनाइयो	सुनाइहालिन्	सुनाउंथे
सुनाउनुभयो	सुन्नुभयो	सुनी	सुन्यौ
सुन्थे	सुन्थें	सुनिरहन्थें	सुनिंदै थियो
सुनिनेँ	सुनिन्थे	सुनिन्थ्यो	सुनियो
सुनिएन	सुतिहाल्यौँ	सुकदै थिए	सुकाउंथें
सुकाउनुपर्थ्यो	सुक्यो	सुते	सुतेँ
सुतेका थिए	सुतेकी थिएँ	सुताइदिनुभएछ	सुताइदिनुहुन्थ्यो
सुताइदिए	सताउंथी	सुत्नुभयो	सुत्नुपर्थ्यो
सुत्नुपर्थ्यो	सुत्नुहुन्थ्यो	सुत्थ्यौँ	सुत्थे
सुत्थें	सुत्थ्यौँ	सुक्यो	सेलाए
सोचें	सोचेको थिएँ	सोचदै थिएँ	सोच्नुभएको थिया
सोच्यो	सोच्थे	सोच्यें	सोधे
सोधें	सोधेकी थिइन्	सोधेकी थिएँ	सोध्नुभो
सोध्नुभयो	सोध्नुभएको थियो	सोधी	सोध्यो
सोध्थे	सोध्थें	सोहोर्नु पदैनथ्यो	सोहोरिएको थियो
हरायो	हराइन्	हराउंदै गए	हराउंथे
हसाउनुहुन्थ्यो	हट्दैनथ्यो	हट्यौ	हट्यो
हडकिदिए	हराउंथे	हटिसकेको थियो	हम्किन्थ्यो
हल्लियो	हल्लिएको थियो	हच्चिन्थे	हच्चिन्थ्यो
हतारिनु भएन	हाँस्नुभयो	हाँस्नुहुन्थ्यो	हाँस्यो
हाँसे	हाँसेकी थिई	हाने	हान्यो
हालिस्	हालिसकें	हालिन्थ्यो	हालिदिनुभयो
हालिदिन्थे	हालिदिएँ	हालिएको थियो	हालेछ
हालेँ	हालेकी थिइनेँ	हाल्दै थिए	हाल्नुभयो
हाल्नुहोस्	हाली	हाल्यौ	हाल्यौँ
हाल्यो	हिडें	हिडेको देख्यें	हिँड्दै थिएँ

हिँडनुपथ्यो	हिँड्यो	हिँड्थे	हिँडे
हिँडेको थियो	हिँडी	हिँडिहाल्लुभयो	हिँकाइरहे
हुँदै आयो	हुँदै थियो	हुँदै थिए	हुँदै गयो
हुँदैन्थे	हुँदैन्थ्यो	हुनसक्थे	हुनसक्थ्यो
हुने भयो	हुने थियो	हुनुभयो	हुनुभएको थियो
हुन्नथे	हुन्नथ्यो	हुनुपथ्यो	हुनुहुँदो रहेछ
हुनुहुन्थेन	हुनुहुन्थ्यो	हुनुहुथ्यो	हुन्थे
हुनथाल्यो	हुनुथ्यो	हुन्थ्यो	हुक्यो
हेरें	हेरेकी थिइन	हेरी	हेन्यो
हेन्यौ	हेदै थिएँ	हेदै थियो	हेदै थिए
हेर्नुभएछ	हेर्नुभयो	हेर्नुहुन्थ्यो	हेरिरहे
हेरिरहेकी थिएँ	हेरिरह्यो	हेरियो	हेर्थे
हेथ्यो	हेर्थी	हौसाउँथे	हौसिन्थे

भविष्यत्कालिक क्रियापदहरू

आउँलान्	आउनेछु	आउनुपर्ने छ	कुर्नेछ
खोल्ने छैन	गर्नेछु	गर्नुपर्नेछ	गर्नुहुनेछ
गरिलिनेछे	गर्नुहुनेछ	चढाउँनेछ	छेडिने छन्
जङ्गिने छ	जानुपर्ने छ	जन्मिनेछ	डराउनेछन्
तिराइने छ	थाल्नेछु	थाल्नुहुनेछ	थुनिने छ
देख्नेछ	देख्नेछौ	देख्नेछन्	दिनेछु
दिनेछैन	दिनेछ	पाउँने छैन	पाउँने छैनन्
पाउँनेछु	पर्नेछ	फेर्नेछ	बस्नुपर्नेछ
बाँच्ने छैन	बनाइरहनेछ	बनाइदिनेछु	बनाउँने छु
बन्नेछु	भन्नेछु	मर्नेछु	रहने छैन
रहनेछ	लानेछन्	लाग्ने छैन	ल्याइदिनेछु
आउँलान्	आउनेछु	आउनुपर्ने छ	कुर्नेछ
खोल्ने छैन	गर्नेछु	गर्नुपर्नेछ	गर्नुहुनेछ
गरिलिनेछे	गर्नुहुनेछ	चढाउँनेछ	छेडिने छन्

जङ्गिने छ	जानुपर्ने छ	जन्मिनेछ	डराउनेछन्
तिराइने छ	थाल्नेछु	थाल्नुहुनेछ	थुनिने छ
देख्नेछ	देख्नेछौ	देख्नेछन्	दिनेछु
दिनेछैन	दिनेछ	पाउंने छैन	पाउंने छैनन्
पाउंनेछु	पर्नेछ	फेर्नेछ	बस्नुपर्नेछ
बाँच्ने छैन	बनाइरहनेछ	बनाइदिनेछु	बनाउंने छु
बन्नेछु	भन्नेछु	मर्नेछु	रहने छैन
लानेछन्	लाग्ने छैन	ल्याइदिनेछु	ल्याउनेछन्
सोध्नेछन्	सम्झिने छौ	सोध्नेछन्	सजिनेछु
हिड्ने छैन	हिँडनेछु	हुनेछ	हुनेछु
हुनेछैन	हुनेछैनौ	हुनेछौ	हुनेछन्

बर्तमानकालिक क्रियापदहरू

क्रियापद	आवृत्ति सङ्ख्या
आउंछ	१५
आउंछु	७
आउंछौ	३
आउंछन्	६
आउनुहुन्छ	३
आएका छन्	२
आएको छ	३
आएको छैन	२
आएकी छु	२
कराउंछ	३
काट्छन्	२
खान्छ	४
खान्छु	४
खान्छ्यौ	३
खान्छे	२
खानुपर्छ	५
खानुहुन्छ	४
खुल्छ	३
खेल्दैन्	२
गच्छ्यौ	३
गच्छे	२
गर्छ	४
गर्छु	९
गर्छन्	७

गदैनन्	२
गर्नुपछ	९
गर्नुहुन्छ	२
गएका छन्	२
गएको छैन	२
गएकी छैन	२
चल्ल	६
चल्दैन	२
चाहन्ना	२
चिनेका छैनन्	२
चिन्छु	२
चिलेका छन्	२
चिदैछ	२
चिन्नुपछ	२
छन	७
छन्	२२
छ	१०३
छ्यौ	६
छाडेको छैन	२
छैन	४१
छैन	१०
छैनन्	१३
छौ	३
जान्छ	६
जान्छु	२०
जान्छे	२
जानुभएको छ	२
जानुपछ	५
जानुहुन्छ	३
जान्दिन	२
ठहर्छ	२
दिन्छु	५
दिन्छ	२
दिनुपछ	२
देखिन्छ	४
देख्छ	३
देख्छु	७
धुनुपछ	२
पर्छ	९
पढ्छु	२
पदैन	७
पार्छ	२
पिराउनुहुन्न	२
पुग्छ	६

पुगछन्	२
पुऱ्याइदिन्छु	२
फकिनुहुन्न	२
फुकेको छैन्	२
बस्छु	९
बस्छ	२
बस्छे	९
बस्नुपर्छ	३
बसेको छ	३
बढ्छ	२
बढेको छ	२
बन्छन्	२
बाँच्नुपर्छ	४
बेहोर्नुपर्छ	२
बोल्दैनन्	४
बोल्नुहुन्छ	३
भन्छ	२
भन्छु	६
भन्छन्	८
भन्नुभएको छ	२
भन्नुपर्छ	५
भन्नुहुन्छ	२
भइसकेको छ	२
भइछे	२
भइहाल्छ	४
भएको छ	४
भएको छैन्	२
भएकी छु	२
मर्छ	२
माग्छु	३
मिल्छ	२
मिल्छन्	२
मिल्दैन	५
मिल्दैनन्	२
मेटिएकै छैन्	२
लाग्छ	२७
लाग्दैन	७
लाउँछु	२
लाग्दैनन्	२
ल्याउँछु	२
ल्याउनुहुन्छ	२
सम्भन्छु	५
सकिदन्न	८
सकिन्छ	५

सकिन्	२
सकिन्	२
सक्छु	४
सक्छ	६
सक्छन्	३
सक्दैन	२
सक्दैनौ	३
सक्दैनन्	९
सहन्छौ	२
सछ	२
सम्भन्छु	९
सुत्छे	२
सोच्छु	२
हान्छ	२
हाँस्छु	११
हुँदैन	१५
हिँड्छ	२
हुँदैनन्	२
हुन्छौ	२
हुनसक्छ	३
हुन्	२६
हुन्छ	६४
हुन्छन्	४
हुनसक्छन्	३
हुनुपर्छ	१३
हुनुहुन्छ	९
हेनुपर्छ	२
होइन	५४
होइनौ	२
होइनन्	३
हौ	४

भूतकालिक क्रियापदहरू:

क्रियापदहरू	आवृत्ति सङ्ख्या
अह्नाउनुभयो	२
आई	५
आयो	५५
आयौ	६
आयौँ	२
आइन	२
आइन्	२
आइप्यो	२
आइपुगे	४

आइपुगनुभयो	६
आइपुग्यो	४
आए	२०
आएँ	२४
आउँथे	७
आउँथ्यो	८
आएन	९
आउनुभयो	२९
आउनुभएको थियो	५
आएकी थिएँ	२
उठ्यो	३
उठे	३
उठेँ	६
उठेन	२
उठाएँ	३
उठाउनुभयो	२
उदायो	५
उम्लियो	२
उभिएकी थिएँ	५
उचालियो	३
करायो	११
कस्नुभयो	२
कसिनुभयो	२
कसियो	२
कसिएँ	२
कटाएँ	२
काढ्थे	२
कामिरहेको थियो	२
किनै	२
किन्यो	२
खटेका थिए	२
खसेनन्	२
खन्यायो	२
खपेँ	६
खापेँ	३
खाँदै थियोँ	२
खानुहुन्थ्यो	२
खान्थे	३
खान्थ्यौँ	३
खायो	५
खाए	३
खाएँ	११
खुवाएँ	३
खुवाउनुहुन्थ्यो	२

खुले	२
खुल्यो	३
खेले	२
खेल्दै थिए	२
खोजें	५
खोज्दै थिएँ	३
खोज्नुभयो	३
खोज्यो	३
खोल्नुभयो	२
खोल्यो	२
गरे	२१
गरें	४२
गरेन	२
गरेनन्	३
गरेकी थिइन्	२
गरेकी थिएँ	७
गरायो	३
गराइदिनुभयो	४
गराइदियो	२
गराइयो	३
गराउनु थियो	२
गराउनुभयो	२
गरी	२
गच्यो	२२
गच्यौँ	९
गर्दै थिएँ	३
गर्दै हुनुहुन्थ्यो	३
गर्दैनथे	२
गई	३
गयो	२६
गयौ	२
गयौँ	५
गएँ	२८
गएन	२
गएकी थिएँ	३
गर्थे	१९
गर्थी	४
गर्थ्यो	४
गर्थ्यौँ	३
गुञ्जियो	६
घटाइरह्यो	२
घुमे	३
घुम्यो	२
घुमायो	२

चलिरहे	२
चलिरहेको थियो	२
चलिरह्यो	२
चले	५
चलेन	२
चल्दै थियो	७
चल्यो	५
चल्ये	३
चल्यो	५
चाहियो	४
चिनेकी थिईनँ	२
चिन्दिनथेँ	२
छुट्यो	३
छुटेको थियो	२
छ्यापिदिउँ	२
छाड्यो	२
छाडें	२
छाडी	२
छाडिदिनुभयो	२
छिरलियो	२
छिनियो	२
छोडिदिउँ	२
जन्मे	२
जन्मेकी थिई	२
जन्मी	४
जन्म्यो	४
जन्मियो	२
जानें	३
जान्दथी	२
जानुभयो	२८
जानुप्यो	७
जानुपर्थो	२
जानुहुन्थ्यो	३
जान्थे	६
जान्थेँ	४
जान्दिनथेँ	२
जुधे	२
जोत्यो	२
भरे	४
भान्यो	२
भिकेँ	२
भुण्ड्याउँ	२
भुण्ड्याउनुहुन्थ्यो	३
भुण्डिएका थिए	४

भुल्कसकेको थियो	२
टोक्यो	२
ठम्याएन	२
ठानै	५
ठान्नुभयो	२
ठान्थे	३
डराउंथे	३
डुल्ये	३
ढोगै	३
तान्दै हुनुहुन्थ्यो	२
थापै	३
थाले	३२
थालेछ	४
थालेँ	१०
थालेका थिए	२
थालेको थियो	४
थालेकी थिएँ	३
थाल्नुभयो	१०
थाली	४
थाल्यो	३०
थाल्यौँ	२
थाल्य्यो	२
थिई	११
थियो	२७८
थियोँ	२
थिइन्	५
थिइन्	२
थिए	७३
थिएँ	३५
थिएन	७२
थिएनन्	२३
दगुरे	२
दगुरेँ	४
दिनुभयो	२२
दिनुभएको थियो	३
दिनुहुन्थ्यो	२
दिन्थे	५
दिई	७
दियो	८
दिइन्	३
दिइयो	४
दिइएको थियो	२
दिए	४
दिएँ	१६

दिएन	२
देखिनँ	११
देखिन्थे	१०
देखिन्थ्यो	६
देखिई	२
देखियो	१८
देखिए	३
देखिएन	२
देखे	२
देखें	२३
देखेकी थिएँ	५
देखायो	२
देख्नुभयो	२
देख्नुभएछ,	२
देख्यो	२
देख्यौँ	२
देख्थे	५
देख्थें	३
निस्के	३
निस्कें	४
निस्केन	२
निस्कनुभयो	५
निस्क्यो	५
निदाएँछु	६
निँस्के	४
निस्कनुभयो	२
निस्कियो	३
निलें	२
निकालियो	२
निखन्थो	२
परे	७
परेन	१३
परेको थियो	४
परेको थिएन	२
पस्नुभयो	३
पस्यो	६
पस्कें	२
पसे	३
पसैं	४
पय्यो	४२
पुछें	६
पठाइदिएँ	२
पठाइयो	३
पठाएँ	२

पठाउनुभयो	२
पढ्यो	२
पढेकी थिई	३
पढाउँदै थियो	२
पर्नुभयो	४
पलायो	६
पचाएँ	२
पकाएँ	३
पकाउँथे	३
पकाउनुभयो	२
पर्थे	४
पर्थ्यो	९
पाऱ्यो	४
पाकिरहेको हुनुपर्थ्यो	२
पाई	२
पायो	२
पायौँ	२
पाइनँ	४
पाइन्नथ्यो	३
पाएछ	२
पाएँ	४
पाउँथे	३
पाउनुभयो	२
पाएकी थिएँ	२
पाक्यो	४
पाक्यो	२
पार्थे	२
पुछिदिनुभयो	२
पुऱ्याउँथे	२
पुगिहाले	२
पुगिहालेँ	२
पुकारेँ	२
पुगे	४
पुगेछन्	२
पुगेँ	१३
पुगेन	३
पुगेको थियो	२
पुगेकी थिएँ	३
पुग्नुभयो	४
पुगी	२
पुग्यो	१०
पुग्यौँ	२
पुग्थे	४
पुग्थेँ	२

पुग्थ्यो	३
पोल्यो	४
फर्के	५
फर्किनुभयो	५
फर्क्यो	२
फिर्नुभयो	२
फुट्यो	२
फुट्थे	२
फुटे	३
फुल्यो	२
फुल्याउनुभयो	२
फुसफुसाउनुभयो	२
फेरें	२
फेराइदिनुभयो	२
फैलियो	५
बस्नुभयो	९
बस्नुभएको थियो	३
बस्नुप्यो	२
बस्यो	४
बस्थे	२
बस्थ्यो	२
बसे	४
बसैं	१२
बसेका थियौं	३
बसेका थिए	३
बसेकी थिएँ	३
बसालें	२
बसाउनुभयो	२
बसी	२
बदलिदिनुभयो	२
बने	६
बनेँ	७
बनेको थियो	२
बनायो	४
बनाइएको थियो	४
बनाएँ	२
बनाउनुप्यो	२
बन्यो	८
बज्यो	४
बजिरहे	२
बगिरहे	२
बताए	२
बताएँ	३
बताउनुभयो	२

बगे	२
बाँधिदिनुभयो	२
बाँचे	३
वालें	४
विभथे	२
विछ्याइएको थियो	२
वितिरहेको थियो	२
विग्रियो	२
विउँभे	२
विते	६
वित्तुभयो	४
वित्यो	१४
बुभिनं	१२
बुभिन्यो	२
बुभिहालें	२
बुभिदनथें	४
बुभ्यो	२
बुभेँ	१२
बुभेकै थिइँन	२
बुभेकी थिएँ	६
बुभेँ	२
बोलिनं	३
बोलें	४
बोलाउनुभयो	२
बोल्नुभयो	६
बोल्नुभएन	४
भने	२३
भनेँ	६४
भन्नुभयो	१०६
भन्नुभएको थियो	५
भन्नुहुन्थ्यो	१२
भनी	१५
भन्यो	२१
भन्यौँ	२
भन्थे	२३
भन्थेँ	२
भन्थी	४
भनिन्	७
भनियो	४
भनिरहनुभएको थियो	४
भइसकेको थियो	५
भइसकेकी थिएँ	३
भइसक्यो	९
भई	१६

भयो	१६०
भयौ	३
भएन	४०
भएनन्	३
भएको रहेछ	२
भएको थियो	९
भएको थिएन	२
भइहाल्यो	११
भइहाल्यो	४
भए	५०
भएछ	८
भएँ	२७
भ्याइने	२
भाँच्नुभयो	२
भिजेको थियो	२
भेटेँ	४
मरे	३
मायौ	२
मानेँ	२
मान्दै थिएँ	२
मान्नुपर्थ्यो	२
मान्थ्यो	२
मानिनँ	३
मानिन्थ्यो	२
माग्नुभयो	२
मिलेन	३
मिल्दैनथ्यो	३
मिलायौ	१
मिलाउनुभयो	३
मिल्यो	८
मिल्ये	२
मिल्थ्यो	५
रसाए	२
रहिछ	२
रहिछे	२
रहिछिन्	२
रहे	२
रहेछ	४८
रहेछौँ	३
रहेछन्	१३
रहेन	४
रहेनछ	५
रह्यो	३
राखिदिनुभयो	३

राखिदिन्थे	२
राखिदिँ	५
राखे	३
राखें	५
राखेकी थिएँ	२
राख्नुभयो	९
राख्थे	३
राख्थें	२
रूमलिँ	२
रूनुभयो	२
रूनुप्यो	२
रून्थें	२
रूचाउंथ्यो	२
रोकियो	७
रोयो	२
रोएँ	२
लड्नुभयो	२
लगियो	२
लगे	२
लगायो	२
लगायौँ	२
लगाइन्थ्यो	२
लगाइदिनुभयो	५
लगाइदियो	२
लगाइदिँ	२
लगाइयो	३
लगाए	२
लगाएँ	१०
लगाउंथे	५
लगाउनुभयो	६
लगाउनुपर्थ्यो	२
लगयो	७
ल्यायो	२
ल्याइदिँ	२
ल्याए	३
ल्याएँ	५
ल्याउंथे	४
ल्याउनुभयो	७
ल्याउनुभएको थियो	४
ल्याउनुपर्थ्यो	३
ल्याएका थिए	२
ल्याएका हुन्थे	२
ल्याएकी थिएँ	२
लाएँ	२

लागे	९
लागेको थियो	७
लागेकी थिएँ	२
लागदै थियो	४
लागनुभयो	४
लागी	४
लाग्यो	८२
लाग्थे	५
लाग्थ्यो	३१
लेख्नुभएको थियो	२
सम्भौँ	१५
सम्भाएँ	६
सम्भाउनुभयो	३
सम्भाउँथे	२
समाउनुभयो	२
समात्यो	२
सकिनँ	१८
सकियो	७
सकिए	३
सकपकाएँ	२
सकँ	३
सकेन	३
सकेनौँ	४
सकदैनथे	२
सकदैनथ्यो	४
सक्यो	३
सिए	२
सिकायो	४
सिकाइदिनुभयो	२
सिकाइदिनुभएको थियो	३
सिकाइदियो	३
सुनँ	१९
सुनेकै थिइनँ	२
सुनेकी थिएँ	७
सुन्दै थिएँ	२
सुनाएँ	११
सुनाउनुभयो	३
सुन्थे	४
सुन्थेँ	१०
सुनिनँ	४
सुनिन्थे	२
सुनिन्थ्यो	४
सुनियो	८
सुतेँ	२

सुतेका थिए	२
सुत्नुहुन्थ्यो	२
सुत्थे	४
सुत्थ्यौ	२
सोचें	८
सोचेको थिएँ	२
सोधे	४
सोधें	१८
सोधेकी थिएँ	२
सोध्नुभयो	२९
सोध्नुभएको थियो	२
सोध्यो	५
हरायो	५
हल्लिएको थियो	२
हाँस्नुभयो	२
हाँस्यो	३
हाँसे	४
हालिदिन्थे	२
हालिएको थियो	२
हालें	५
हाल्नुभयो	३
हाल्थ्यो	२
हिउँ	३
हिँड्यो	२
हिँडे	५
हुँदै थियो	६
हुँदै गयो	२
हुनसक्थे	३
हुनसक्यो	२
हुनुभयो	८
हुन्नथ्यो	५
हुनुपर्थ्यो	३
हुनुहुथ्यो	९
हुन्थे	२४
हुन्थ्यो	४३
हेरें	१७
हेरी	३
हेर्दै थिएँ	३
हेर्दै थिए	२
हेनुभयो	७
हेरिरहें	३
हेर्थे	३
हुँदैनथ्यो	६

भविष्यत्कालिक क्रियापदको आवृत्ति

क्रियापदहरू	आवृत्ति सङ्ख्या
आउनेछु	३
गर्नेछु	५
गर्नुपर्नेछ	२
दिनेछु	३
दिनेछैन	२
पाउंने छैन	४
पाउंनेछु	३
हुनेछ	५
हुनेछु	२

माथिको तालिकामा आवृत्तिका आधारमा आएका क्रियापदहरूको अध्ययन गरिएको छ ।

४.३ विचलन

प्रचलित ढाँचालाई उटलपुटल पारेर सौन्दर्य प्रदान गर्ने कार्य नै विचलन हो (भण्डारी र अन्य, २०६८:३८) । मानकको अतिक्रमण वा उल्लङ्घनलाई विचलन भनिन्छ (शर्मा, २०५९:८१) ।

४.३.१ व्याकरणिक विचलन

भाषा व्याकरणद्वारा नै व्यवस्थित हुन्छ । व्याकरणिक नियमको सार्थक प्रयोग नै भाषा हो । प्रत्येक भाषामा व्याकरणात्मक व्यवस्था हुन्छन् । व्याकरणिक नियमको उल्लङ्घन नै व्याकरणिक विचलन हो, जस्तै:

- मैया ! कति चञ्चले छ मेरी छोरी (पृ. ४७, पदक्रम विचलन) ।
- उहाँ अघि अघि र म पछि पछि थिएँ (पृ. १०८, वचन विचलन) ।
- किन रोएकी मैया तँ यसरी (पृ. २७, पदक्रम विचलन) ।
- टिस्टुड गाउँमा तारानाथ सुवेदीकी जेठी छोरी दिलकुमारी नौ वर्षकी छन् (पृ. ३६, लिङ्ग विचलन) ।
- साह्रै भलाद्मी लागे नानीका बुबाआमा (पृ. ४२, पदक्रम विचलन) ।

४.३.२ अर्थतात्विक विचलन

अर्थका सिलसिलामा देखिने विचलन अर्थतात्विक विचलन हो । अर्थतात्विक विचलनलाई आर्थी विचलन पनि भनिन्छ । कुनै पनि विषयको सन्दर्भ, परिस्थिति, पृष्ठभूमि आदि कारणले गर्दा शब्दले

दिने अर्थमा अर्थान्तर हुन जान्छ। व्याकरणिक तरिकाबाट मानक अर्थ वा वाच्यार्थमा हुने विचलनलाई नै निष्कर्षमा अर्थतात्विक विचलन भनिन्छ, जस्तै:

- मेरा मनमा तर्कका धमिरा सगबगाए (पृ. ८५) ।
- जिन्दगी पोखरी हो (पृ. ११७) ।
- म राति थिएँ । सेती पुतली भएँ (पृ. १५०) ।
- नानी ! सच्चा बाटो हिँडेपछि काँडा आफैँ पन्छिने रहेछ (पृ. २२९) ।

५) भाषिक विचलन

मानकभाषाको सट्टा स्रष्टाले सिर्जनालाई विलक्षणता दिन भाषिका तथा उपभाषिकाका शब्दहरूको प्रयोगलाई भाषिका विचलन भनिन्छ। अन्य भाषिकाका विशेषताको प्रयोग गर्नु भाषिकागत विचलनभित्र पर्दछ। बल्ल-गोरु, भुइसी-भैसी, बुइनी-बहिनी, ओलन-दूध आदिको प्रयोग (भण्डारी र अन्य, २०६८:३९) ।

- जा लुगा फेरेर आ (९३) ।
- तिमिहरू बोल भनिद्यौ न मैया ! जाऊ । (पृ. ४७) ।
- तपाईंले सबैलाई जिम्मा दिनोस् (पृ. ९९) ।
- यो घरको मोल राख्नुप्यो कि परेन ? त्यो भन ! जेठाजु रन्किनुभो (११०) ।
- 'हस्' मैले भने (पृ. ११५) ।
- सम्भाउनोस्, बुभाउनोस् ठीक छ (पृ. १३७) ।
- जा कान्छी ! माथि गएर दिदीहरूकै भए पनि चुरा लगाएर जा (पृ. ११९) ।

अध्याय पाँच : निष्कर्ष तथा उपयोगिता

५.१ निष्कर्ष

संस्कृतको 'शी' धातुमा 'लक'प्रत्यय लागेर शील शब्दको व्युत्पादन भएको र शील शब्दमा 'ई' जोडिई शैली शब्दको निर्माण भएको हो । अङ्ग्रेजी शब्द 'Style' को नेपाली रूपान्तरण शैली हो । भाषाविज्ञानले साहित्यिक भाषा वा काव्य भाषाको समेत अध्ययन गर्न थालेपछि शैलीविज्ञानको प्रारम्भ भएको मानिन्छ । पूर्वमा भरत, भामह, दण्डी, आनन्दवर्धन, क्षेमेन्द्र, कुन्तक आदिका साहित्यशास्त्रीय चिन्तनमा भाषापक्षको पनि मनग्यै विवेचना पाइन्छ । यसरी शैलीविज्ञानको प्रारम्भ पूर्वमा भरतदेखि र पश्चिममा प्लेटोदेखि नै देखाउन सकिएता पनि यसले नयाँ दृष्टिचाहिँ आधुनिक कालमा पाएको हो । शैलीविज्ञानलाई भाषाविज्ञानको एउटा महत्वपूर्ण अङ्ग वा शाखा मानिन्छ । यसका भाषातात्विक, साहित्यिक, दार्शनिक, मनोवैज्ञानिक आदि आफ्नै शाखाहरू विकसित भईसकेका छन् । शैलीविज्ञानले भाषाको सुक्ष्म तथा विशिष्ट अध्ययन तथा विश्लेषण गरी कृतिको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन तथा विश्लेषण गर्ने हुँदा विभिन्न उपकरणहरू चयन, समानान्तरता, अग्रभूमि निर्माण आदि अपनाएको पाइन्छ ।

दीपा खवास (२०६८) द्वारा 'छाउघर' उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गरिएको छ । नानीमैया अधिकारी (२०६६) द्वारा 'मलाया एक्सप्रेस' उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गरिएको छ । कविता पन्थी (२०६३) द्वारा 'बसाँड' उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गरिएको छ । तीर्थराज भट्टराई (२०६३) द्वारा 'प्रेतकल्प' उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गरिएको छ । ममता भुजेल (२०७२) द्वारा 'लू' उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गरिएको छ । हिराबहादुर खत्री (२०६९) द्वारा 'कर्णाली ब्लुज' उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गरिएको छ । राधिका आली (२०७१) द्वारा 'दृष्टि' उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गरिएको छ । निलादेवी भट्टराई (२०६८) द्वारा 'ग्रेट फल्स' उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गरिएको छ । विभिन्न समयमा गरिएका यिनै विभिन्न कृतिहरूको शैलीवैज्ञानिक अध्ययनले क्रियापद चयन र व्याकरणिक विचलनको प्रमुख आधार बनाएको छ । पूर्वकार्यको समिक्षा गर्दा भेटिएका यी नै आधारलाई आत्मसात् गर्दै उपन्यासकार भुवनहरि सिग्देलद्वारा रचना गरिएको **आमोई** उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गरिएको छ ।

आमोई उपन्यासमा चयन भएका क्रियापदहरू र त्यसमा रहेका व्याकरणिक विचलनको शैलीवैज्ञानिक आधारमा अध्ययन गरी यसको संरचना तयार गरिएको छ । पुस्तकालयीय विधिद्वारा सामग्री सङ्कलन गरी यस अध्ययन अनुसन्धान कार्यलाई अगाडि बढाइएको छ । भुवनहरि सिग्देलद्वारा रचित **आमोई** उपन्यासलाई जनसङ्ख्याका रूपमा र क्रियापदलाई नमूनाका रूपमा

छनोट गरी द्वितीयक स्रोतबाट सामग्री वा तथ्याङ्कको सङ्कलन गरिएको छ। विशेषतः शैलीवैज्ञानिक अध्ययन शैलीविज्ञानसँग सम्बन्धित विभिन्न सिद्धान्तमा आधारित हुने हुँदा यी नै तथ्याङ्कलाई आधार मानी यो अनुसन्धान कार्यमा पनि निगनात्मक विधिको प्रयोग गरी प्राप्त तथ्याङ्कको विश्लेषण र व्याख्या गरिएको छ।

उपन्यासकार भुवनहरि सिग्देलद्वारा रचित **आमोई** उपन्यासमा तत्कालीन समयमा बाल्यावस्थामा नै छोरीहरूलाई विवाह गरिदिने र उनीहरूले आफ्नो कर्मघरमा जस्तोसुकै समस्यासँग जुध्दै आफ्नो जीवन यापन गर्नुपर्ने कुरालाई यथार्थ रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ। कहीं वर्तमानकालिक, कहीं भूतकालिक र कहीं भविष्यत्कालिक क्रियापदको प्रयोग गर्दै उपन्यासलाई सरल, सहज र सुव्यवस्थित व्याकरणिक विचलनको पनि प्रयोग गरिएको छ। बाल्यवस्थामा विवाह गरिदिँदा जीवन व्यतित गर्न कस्तो गाह्रो पर्दोरहेछ भन्ने कुरालाई यस उपन्यासको प्रमुख पात्र मैयाका माध्यमबाट व्यक्त गरिएको छ साथै बालविवाह र अनमेल विवाहको प्रसङ्गलाई पनि यस उपन्यासमा उल्लेख गरिएको पाइन्छ।

५.२ उपयोगिता/कार्यान्वयन

५.२.१ नीतिगत तह

प्रस्तुत अनुसन्धानमा **आमोई** उपन्यासमा प्रयुक्त क्रियापदहरूको शैलीवैज्ञानिक आधारमा अध्ययन गरिएको छ। यस उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन गर्नु नै शोधपत्र लेखनको शीर्षक रहेको छ। यस अनुसन्धान कार्यले निम्न नीतिगत तहमा सहयोग पुऱ्याउनेछ :

- यस अध्ययनको शैलीगत विशिष्ट्यतालाई पाठ्यक्रमभित्र समावेश गर्न सहयोग पुऱ्याउने देखिन्छ।
- यस अध्ययनले शैली विश्लेषणसँग सम्बन्धित पाठ्यपुस्तक लेखनमा सहयोग गर्न सक्ने देखिन्छ।
- यस अध्ययनले भाषानीति निर्माण कार्यमा पनि सहयोग पुऱ्याउने देखिन्छ।
- यस अध्ययनले शैक्षणिक व्याकरण निर्माण कार्यमा सहयोग पुऱ्याउने देखिन्छ।

५.२.२ कार्यान्वयन तह

यस अनुसन्धानलाई निम्न तहमा कार्यान्वयन गर्न सकिन्छ।

- यस अनुसन्धानका निष्कर्षहरू कक्षा शिक्षणमा प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न सकिन्छ।

- भाषा शिक्षण कार्यमा आख्यान विधाको शिक्षण गर्दा यस अनुसन्धानका निष्कर्षहरूलाई कार्यान्वयन गर्न सकिन्छ ।

५.२.३ आगामी अनुसन्धानका लागि शीर्षकहरू :

- आमोई उपन्यासको कथानकको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन,
- आमोई उपन्यासमा प्रयुक्त पात्रहरूको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन,
- आमोई उपन्यासमा प्रयुक्त विम्ब प्रतीकको अध्ययन,
- आमोई उपन्यासमा प्रयुक्त भाषिक विचलनको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन,
- आमोई उपन्यासमा प्रयुक्त विशेषण शब्दको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन,

सन्दर्भसामग्री सूची

- अधिकारी, हेमाड्राज (२०६२), **सामाजिक र प्रायोगिक भाषाविज्ञान**, काठमाडौं : रत्न पुस्तक भण्डार ।
- अधिकारी, नानीमैया (२०६६) **मलाया एक्सप्रेस उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन**, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र नेपाली भाषा विभाग जनता बहुमुखी क्याम्पस इटहरी : सुनसरी ।
- ओली, राधिका (२०७१), **'दृष्टि' उपन्यासको शैली वैज्ञानिक अध्ययन** अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली शिक्षा विभाग, कन्काई बहुमुखी क्याम्पस सुरुङ्गा, भुपा
- खवास, दीपा (२०६८), **छाउघर उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन**, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र नेपाली भाषा विभाग जनता बहुमुखी क्याम्पस इटहरी : सुनसरी ।
- खत्री, हिराबहादुर (२०६९) **'कर्णाली बलुज' उपन्यासको शैली वैज्ञानिक अध्ययन**, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र नेपाली भाषा शिक्षा विभाग त्रि.वि. कीर्तिपुर: काठमाडौं ।
- ढकाल, शान्तिप्रसाद (२०६७), **प्रायोगिक भाषाविज्ञान**, काठमाडौं : सुजाता प्रकाशन ।
- ढुङ्गेल, भोजराज र दुर्गाप्रसाद दाहाल (२०५९), **सामान्य र प्रायोगिक भाषाविज्ञान**, काठमाडौं : एम. के.पब्लिसर्स डिस्ट्रिब्युटर्स ।
- ढुङ्गेल, भोजराज र दुर्गाप्रसाद दाहाल (२०६९), **सामान्य र प्रायोगिक भाषाविज्ञान**, काठमाडौं : एम. के.पब्लिसर्स डिस्ट्रिब्युटर्स ।
- नेपाल, घनश्याम (सन् १९९२), **शैलीविज्ञान**, गान्तोक: आकुरा प्रकाशन ।
- पन्थी, कविता (२०६३), **बसाइँ उपन्यासको शैली वैज्ञानिक अध्ययन**, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र नेपाली भाषा शिक्षा विभाग त्रि.वि. कीर्तिपुर: काठमाडौं ।
- पोखरेल, बालकृष्ण (२०४०), **बृहत् नेपाली शब्दकोश**, काठमाडौं : ने.रा.प्र.प. ।
- बम, इन्द्रबहादुर (२०६४), **उपसंहार अर्थात् चौथो अन्त्य उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन**, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र नेपाली भाषा शिक्षा विभाग त्रि.वि. कीर्तिपुर: काठमाडौं ।
- बन्धु, खेम कोइराला र रामप्रसाद गौतम (२०६५), **अनुसन्धान विधि**, काठमाडौं : दीक्षान्त प्रकाशन ।
- भट्टराई, रामप्रसाद (२०६५), **भाषिक अनुसन्धान विधि**, काठमाडौं : शुभकामना प्रकाशन ।

- भट्टराई, निलादेवी, (२०६९), **ग्रेट फल्स उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन**, अप्रकाशित
स्नातकोत्तर शोधपत्र नेपाली भाषा विभाग जनता क्याम्पस इटहरी : सुनसरी ।
- भट्टराई, तीर्थराज (२०६३), **‘प्रेतकल्प’ उपन्यासको शैली वैज्ञानिक अध्ययन**, अप्रकाशित
स्नातकोत्तर शोधपत्र सुकुना बहुमुखी क्याम्पस, इन्द्रपुर मोरङ, शिक्षाशास्त्र सङ्काय
नेपाली विभाग ।
- भण्डारी, पारसमणि (२०४३), **स्नातकोत्तर नेपाली शिक्षा शोध विवरण**, काठमाडौं : न्यू हिरा
बुक्स ।
- भण्डारी, पारसमणि र रामनाथ ओझा (२०७१), **भाषिक अनुसन्धान विधि**, काठमाडौं : पिनाकल
पब्लिकेशन प्रा. लि. ।
- भुजेल, ममता (२०७२), **लू उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन**, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र
नेपाली भाषा विभाग जनता बहुमुखी क्याम्पस इटहरी : सुनसरी ।
- मैनाली, रेणुका (२०६९), **नारी सन्देश काव्यको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन**, अप्रकाशित स्नातकोत्तर
शोधपत्र नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, कन्काई बहुमुखी क्याम्पस सुरुङ्गा : भापा ।
- शर्मा, मोहनराज र खगेन्द्रप्रसाद लुइटेल्(२०६६) **शोधविधि**, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।
- शर्मा, मोहनराज (२०५८), **शैलीविज्ञान**, काठमाडौं ने.रा.प्र.।
- सापकोटा, कृष्णचन्द्र (२०५९), **माइतघर उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन**, अप्रकाशित
स्नातकोत्तर शोधपत्र नेपाली भाषा विभाग त्रि.वि. कीर्तिपुर : काठमाडौं ।
- सिग्देल, भुवनहरि (२०७३) **आमोई उपन्यास**, बागबजार : ज्ञानज्योती बुक्स पब्लिकेशन प्रा.लि. ।